

TAMPEREEN YLIOPISTO

Peruskoulusta metallialalle ammattioppilaitokseen
Peruskoulun päättävän opiskelijan koulutusvalintakriteereistä

Kasvatustieteiden tiedekunta

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma

RAIMO MARKUS

Toukokuu 2018

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

RAIMO MARKUS: Peruskoulusta metallialalle ammattioppilaitokseen. Peruskoulun päättävän opiskelijan koulutusvalintakriteereistä

Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma, 52 s., 3 liitesivua

Toukokuu 2018

Tiivistelmä:

Tämän tutkimuksen kohteena oli koulutusvalintaprosessi, johon jokainen peruskoulun päättänyt koululainen joutuu. Peruskoulun päättövaiheessa jokaisen opiskelijan tulisi hakea johonkin toisen asteen koulutukseen eli lukioon tai ammatillisiin opintoihin. Tässä tutkimuksessa selvitettiin peruskoulun päättäneiden koululaisten hakeutumista toisen asteen ammatilliseen koulutukseen metallialalle. Tutkimuksessa tarkasteltiin niitä tekijöitä, jotka olivat vaikuttaneet opiskelijan hakeutumiseen alan koulutukseen. Osalle opiskelijoista metallialan valinta oli helppo ratkaisu ja alan valinta tuntui oikealta, mutta joillekin toisille valinta oli enemmänkin sattumanvaraista.

Teoreettisena taustana tutkimuksessa oli sosialisatio-, elämäntieteen- ja motivaatioteorioita. Sosialisatio on prosessi, jossa lapsesta kasvaa aikuinen, saamalla yhteiskunnassa tarvittavat tiedot ja taidot sekä normit ja arvot. Prosessin katsotaan kestävän koko eliniän. Elämäntieteen mukaan eräs tärkeäksi nähty kehityssuunta on nuoruusvaiheen kehitys kohti aikuisuutta ja irtautumista lapsuuden kodista. Koulutusvalintoja tehdessä motivaatiolla on merkittävä rooli, vaikka valintoihin vaikuttavat monet muutkin seikat, kuten vanhempien koulutustausta tai kavereiden koulutusvalinnat.

Työ on kvalitatiivinen tutkimus, jossa haastatteluteemojen avulla tehtiin kuvaileva analyysi. Aineisto kerättiin Riihimäellä sijaitsevan ammattiopisto Hyrian toimipisteestä ja haastateltavina oli metalliosaston opiskelijoita.

Tutkimustuloksista selviää, että suurin osa haastatelluista oli tehnyt päätöksensä lähteä opiskelemaan metallialaa jo hyvissä ajoin ennen peruskoulun päättymistä. Osalle oppilaista alan valinta ja päätöksenteko vahvistui vasta opinto-ohjaustunneilla ja teknisen työn tunneilla. Joillekin alan valinta oli helppoa, kun taas toiset joutuivat miettimään enemmän tulevaa koulutusala. Tutkimustulosten mukaan vanhempien ammatti vaikutti merkittävästi nuoren koulutusvalintoihin.

Tämä tutkimus oli tarpeellinen siksi, että ymmärtäisimme paremmin peruskoulun päättävien nuorten koulutusvalintoihin vaikuttavia tekijöitä. Tämän perusteella voisimme auttaa opiskelijoita hakeutumaan niille aloille, jotka soveltuisivat heille parhaiten ja motivoisi heitä opiskelemaan tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Avainsanat: sosialisatio, motivaatio, toisen asteen ammatillinen koulutus, metalliala, koulutusvalinnat

SISÄLLYS

1.	Johdanto	4
2.	Teoreettinen viitekehys	8
2.1	Sosialisaatioteoria	8
2.2	Elämänkulttuuriteoria	9
2.3	Motivaatioteoria.....	11
3.	Nuorten koulutusvalinnat Suomen koulutusjärjestelmässä	13
3.1	Koulutukseen hakeutuneet	14
3.2	Sukupuoli ja ammatinvalinta	16
3.3	Työllisyys ja työnsaantimahdollisuudet metallialalla	18
4.	Aiempia tutkimuksia	20
4.1	Metalliala murroksessa	20
4.2	Taustalukujen yhteenveto: kysymyksiä tutkimukselle	22
5.	Tutkimustehtävä ja sen suorittaminen	24
5.1	Tutkimusongelmat	24
5.2	Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen toteutus	25
5.3	Aineiston keruu ja aineisto	27
5.4	Teemahaastatteluiden analyysi	28
6.	Tutkimuksen tulokset	29
6.1	Kotitausta ja esikuvat.....	29
6.2	Elämäkokemukset.....	31
6.3	Koulutuksen merkitys työllistymiseen.....	32
6.4	Metalliala ja sukupuoliroolit.....	34
7.	Yhteenveto ja johtopäätökset	36
7.1	Tulokset	36
7.2	Tutkimuksen laatu ja luotettavuus	42
7.3	Ammatinvalinta sosialisaatioprosessina	44
7.4	Koulutuksen merkitys yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta	44
8.	Pohdintaa	47
	Lähteet:	50
	Liitteet:	53

1. Johdanto

Suomen koulutusjärjestelmässä peruskoulun jälkeistä koulutusta kutsutaan toisen asteen koulutukseksi. Tähän luetaan kuuluvaksi lukiokoulutus sekä ammatillinen koulutus. Yleissivistävä lukiokoulutus antaa opiskelijalle valmiudet aloittaa opiskelu yliopistossa, ammattikorkeakoulussa ja lukion oppimäärään perustuvassa ammatillisessa koulutuksessa. Ammatillisen koulutuksen lähtökohtana voidaan pitää työelämävastaavuutta. Tällä tarkoitetaan sitä, että jatkossakin voimme kouluttaa osaavaa ja ammattitaitoista työvoimaa niin määrällisesti kuin laadullisesti niille aloille, jotka tarvitsevat ammattitaitoisia osaajia.

Nykyään ammatillisesta koulutuksesta voi valmistua kahdeksalta eri koulutusalaalta yli sataan ammattiin. Tämän lisäksi on joitakin muita koulutusvaihtoehtoja peruskoulun päätyttyä, kuten esimerkiksi ammatilliseen koulutukseen valmentava koulutus (Valma). Peruskoulun päättänyt nuori joutuu tekemään kauaskantoisen valinnan, jatkaako hän opiskeluaan lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, vai kenties tehdä jotakin muuta. Toisille oppilaille valinta on täysin selvä, mutta monet joutuvat miettimään sitä, mikä olisi heidän kohdaltaan paras valinta.

Peruskoulun päättänyt nuori on sellaisessa iässä ja elämän kehitysvaiheessa, että hänellä ei välttämättä ole riittävästi tietoa tekemään päätöksiä, jotka tulevat merkittävästi vaikuttamaan hänen omaan tulevaisuuteensa. Koulutusvalintaprosessi, aikuistuminen, johon oleellisesti kuuluu emotionaalinen riippumattomuus omista vanhemmista, ovat niitä tärkeitä tekijöitä, jotka johtavat itsenäiseen aikuiselämään.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin niitä tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet nuoren hakeutumiseen toisen asteen metallialan ammatilliseen koulutukseen. Yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta ammattitaitoinen työvoima on ensiarvoisen tärkeää erityisesti vientiteollisuuden aloilla, jotka kattavat merkittävän osan bruttokansantuotteestamme. Metalliala on juuri sellainen vientiala. Miksi alalle hakeutuu pääsääntöisesti miehiä? Miksi nuori ylipäänsä hakeutuu oppivelvollisuuden jälkeen jatkokoulutukseen? Yhteiskunnan asettamat vaatimukset ja velvollisuudet ohjaava hyvin paljon yksilön käyttäytymistä sekä tehtyjä koulutusvalintoja. Jatkokoulutuksen osalta koulutustarjonnan määrä, aloituspaikkakiintiöt eri aloilla tai vaikka koulutuksen saatavuuden helppous

ohjaava nuorta hakeutumaan tiettyihin ammatteihin. Nykypäivänä ei juurikaan puhuta miesten ja naisten ammateista, niin edelleen on selkeästi nähtävissä työammattien jakautumista eri sukupuolten mukaan.

Tämä pro gradu -tutkielma on jatkoa kandidaattitutkielmalle, jossa selvitettiin yhden haastateltavan aikaisempia elämäkokemuksia ja sitä, miten ne olivat vaikuttaneet hänen koulutus- ja linjavalkoihin. Tässä työssä selvitetään kuuden haastateltavan käsityksiä siitä, miten heidän aikaisemmillä elämäkokemuksilla ollut vaikutusta hakeutua toisen asteen metallialan ammatillisen koulutuksen.

Olen toiminut metallialan opettajana lähes neljänkymmenen vuoden ajan ja olen usein pohtinut sitä, mikä saa nuoren hakeutumaan opiskelemaan metallialaa ammattioppilaitokseen. Ammattikoulutukseen hakeutumiseen voi olla useita eri syitä. Pelkästään se, että ihmisillä tulisi olla jokin työ ja saada siitä toimeentulo, voi olla perusteena koulutukseen hakeutumisella, mutta on naivia ajatella, että nuori hakeutuisi koulutukseen vain sen takia, että yhteiskunnan normit vaatisivat jokin ammatin. Ala voi olla hakijan kannalta kiinnostava, uralla voi olla hyvät etenemismahdollisuudet tai pelkästään koulutuspaikka laitteinen riittää valinnan perusteeksi.

Oppilas voi tehdä päätöksensä ammatillisen koulutuspaikkansa suhteen hyvinkin erilaisin perustein. Mitkä ovat niitä perusteita? Nuori on voinut saada tietoa koulutusalaista ja -paikasta esimerkiksi peruskoulun opinto-ohjaajalta, tutustumiskäynneillä oppilaitoksissa, kenties kavereilta, jotka ovat jo olleet opiskelemassa metallialaa tai ehkä vanhempien ja sukulaisten kertomana. Opiskelija on voinut jo peruskoulun aikana tehdä suunnitelmia ja päätöksiä aikaisempien tietojensa ja kokemustensa pohjalta siitä, mille linjalle hakeutuu opiskelemaan. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään opiskelijoiden käsityksiä siitä, sopisiko metalliala myös naisille ja minkälainen käsitys heillä on ollut työllistyä metallialalle.

Suomen vientiteollisuuden kolme tärkeintä alaa on metalli-, kemian- ja metsäteollisuus. Yksin metalliteollisuus on vastannut yli 40 % osuudesta koko tavaraviennin arvosta (Metalliliitto 2014, 7). Jos metallialaa halutaan edelleen pitää merkittävänä vientialana, on alalle koulutettava paljon ammattitaitoisia osaajia. Metalliala, niin kuin kaikkia muutkin teollisuuden alat tarvitsevat eritasoisia osaajia. Toisen asteen ammatillinen koulutus on tarjonnut erittäin hyvän perustan työntekijäasteiseen ammattiin, jossa työn tekemiseen edellyttävien kvalifikaatioiden nähdään yleensä riittävinä.

Tämän tutkimuksen aihe on merkittävä yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsoen. Suomessa on hyvä ja tehokas koulutusorganisaatio avustaa ja ohjata nuoria ammatinvalinnassa ja tukea heitä opinnoissaan, mutta kuitenkin ammatillisessa koulutuksessa tapahtuu vuosittain paljon opintojen keskeyttämisiiä. Näistä merkittävä osa johtuu oppilaan väärästä linjavalinnasta ja motivaation puutteesta opiskella kyseistä alaa. Jos tuntisimme paremmin uuden opiskelijan aikaisempaa elämänhistoriaa ja hänen kykyjä sekä motivaatiota tulevia opintoja kohtaan, voisimme tarjota ja opastaa hänelle paremmin sopivaa koulutusala ja mahdollista ammattia. Näillä toimenpiteillä saataisiin hänet sitoutumaan paremmin tuleviin opintoihin ja sen vaikutuksesta opintomenestys parantuisi.

Edellisen perusteella syntyisi yhteiskunnalle merkittäviä säästöjä vähentyvien opintojen keskeyttämisen johdosta, ja lisäksi opiskelijan oma itsetunto vahvistuisi sekä hän olisi motivoituneempi opiskelemaan ja siirtymään työmarkkinoille. Tällaisista toimenpiteistä säästyneet resurssit voitaisiin käyttää esimerkiksi syrjäytymisen ehkäisyyn, sillä kaikki peruskoulun päättäneet eivät hae jatkokoulutukseen, eivätkä siirry työelämään ja ovat näin vaarassa syrjäytyä ja jäädä koulutuksen ja työmarkkinoiden ulkopuolelle.

Tässä tutkimuksessa selvitetään niitä tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneen peruskoulun päättäneen nuoren opiskelijan hakeutumiseen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen metallialalle. Näitä voivat olla esimerkiksi vanhempien tai muiden esikuvien ammatit tai vaikka hyvän ystävän hakeutuminen metallialalle.

Seuraavassa luvussa esitellään tutkimuksessa käytettyjä teorioita, joilla voidaan selittää prosesseja, jotka vaikuttavat nuorten tekemiin valintoihin. Tietojen ja taitojen siirtyminen sukupolvelta toiselle, kuten perinteisesti maataloudessa on käynyt, oman mielenkiinnon merkitys tekemiään asioita kohtaan tai elämänkulussa tulevia tilanteita, joita nuori ei aina voi itse valita.

Kolmannessa luvussa on tarkasteltu suomalaista koulutusjärjestelmää ja sen muutoksia viime vuosikymmenien aikana. Tilastot antavat selkeän kuvan siitä, miten yhteishaun hakijamäärät ovat laskeneet toisen asteen koulutuksessa. Metallialan ammatillinen koulutus on vähentynyt merkittävästi niin hakijoiden kuin aloituspaikkojenkin suhteen. Suomessa edelleen sukupuoli ja ammatinvalinta ovat sidoksissa toisistaan. Useat

tutkimukset osoittavat, että alat ovat jakaantuneet ja jakaantuvat edelleen mies- ja naisvoittoisiin aloihin.

Neljäs luku käsittelee tämän tutkimuksen aiheeseen läheisesti liittyviä tutkimuksia. Tutkimuksissa on käsitelty nuorten koulutusvalintoja, metallialan vetovoimaisuuden lisäämistä, työmarkkinoiden jakaantumista naisten ja miesten töihin sekä nuorten koulutusvalintoja. Luvun lopussa on yhteenveto taustaluvuissa käsitellyistä asioista.

Viidennessä luvussa käsitellään varsinaista tutkimusprosessia. Siinä kuvataan tutkimusongelmat, käytetty tutkimusmenetelmä ja miten on päädytty tutkimuksessa oleviin teemoihin. Lisäksi kappaleessa on selvitetty, miten aineisto on kerätty.

Kuudennessa luvussa esitellään tutkimuksen tuloksia ja käsitellään tutkimuksessa olevien alaongelmien analyysiä. Seitsemännessä luvussa vedetään yhteen tutkimuksessa saatu tulos teemoittain ja tarkastellaan tutkimustyön laatua ja luotettavuutta ja sen lisäksi pohditaan ammatinvalintaa sosialisatioprosessina sekä koulutuksen merkitystä yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta.

Viimeisessä luvussa pohditaan koko ammatinvalintaprosessia ja sen kehittämistä. Opinto-ohjaus ja tutustumiskäynnit eri oppilaitoksiin nähtiin tarpeellisena vahvistamaan omaa kiinnostusta ammattialaa kohtaan ja selkeyttämään nuoren omia jatko-opintotoiveita.

2. Teorettinen viitekehys

2.1 Sosialisatioteoria

Prosessi, jossa lapsesta kasvaa kaikkine vahvuuksineen ja heikkouksineen se, mitä hänestä aikuisena tulee ja miten hän sijoittuu tähän yhteiskuntaan, sanotaan sosialisatioksi (Heikkinen1992). Sosiaalistumisprosessin katsotaan kestävän koko eliniän ajan. Nyky-yhteiskunnassa koulujärjestelmällä on mitä merkittävin osa sosialisatiion toteuttamisessa. Sosiologian käyttämä käsite on sosialisatio, kulttuuriantropologiassa käytetään käsitettä kulttuurin omaksuminen ja psykologit käyttävät nimitystä kehityksestä tai yksilökehityksestä. Ilman yhteiskuntaa ei ole kulttuuria, eikä kulttuuria ilman yhteiskuntaa. Sosiaalistumista ei voida pitää erillisenä tapahtumana irrallisena muusta elämästä, vaan se pitää nähdä osana koko sosiaaliseen toimintaan liittyvänä. Sosialisatio on vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa ja sitä on hyvä tarkastella vuorovaikutusteoreettisesta näkökulmasta. (Antikainen 1993, 75–76.)

Kaikissa yhteiskunnissa kautta historian on siirtynyt sukupolvilta toisille erilaisia tietoja, taitoja, normeja ja käyttäytymismalleja. Tämä kulttuurin siirto on mahdollistanut yhteiskunnassa tietynlaisen jatkuvuuden. Eri yhteiskunnissa on hyvin erilaiset arvot ja normit, jonka vaikutuksesta kulttuuritkin ovat hyvin erilaiset. Merkittävää tässä kulttuurin siirrossa on se, että tässä prosessissa yhteiskunnan nuorimmat jäsenet kasvatetaan yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi. Tätä prosessia kutsutaan sosialisatioksi ja siinä oppimisen merkitys korostuu (Takala 1995). Aikaisemmin kulttuureissa ja nykyäänkin lähinnä kehitysmaissa, kulttuurinsiirto ei ole erityisen johdonmukaista eikä tavoitteellista. Teollistuneissa maissa koulutuksen rooli on merkittävä, koska sillä taataan yhteiskunnan toimiminen ja kehittyminen.

Antikainen (1998) kirjoittaa, että aiemmin kasvatuksella on tarkoitettu pääasiassa lasten ja nuorten kasvatusta. Nykyisin olisi parempi puhua elinikäisestä kehityksestä ja siksi kasvatukseen olisi syytä ymmärtää elinikäisenä. Suomalainen koulutusjärjestelmäkin on rakennettu jatkuvan koulutuksen periaatteen mukaisesti ja sosiaalistumista tapahtuu niin koton kuin koulussa. Sosiaalistumista voi tapahtua myös tahattomasti, vaikka television kautta tai kaveripiirin vaikutuksesta.

Siljanderin (1997, 167) mukaan sosialisatiossa on neljä merkittävää seikkaa. Tiedot ja taidot siirtyvät sukupolvelta toiselle. Yhteisössä on kiinteyttä tuottavia prosesseja, kuten arvot ja asenteen. Sosialisatiossa on välttämätöntä tehdä valintoja, joista osa tehdään tietoisesti ja osa sattuman sanelemana ja sosialisatioprosessissa syntyy aina jotain uutta, mitä ei ole aikaisemmin ollut olemassa.

Antikainen (1986) kirjoittaa, että oppiminen on tulosta kasautuvasta elämäkokemuksesta. Tähän on kehitetty sosiaalisen oppimisen teoria (Nummenmaa 1983). Voidaan sanoa, että sosiaalinen oppiminen on eritavoin havaitsemalla oppimista tai jopa suoraan matkimista eli mallioppimista. Yhteiskunnassa seurataan toisten tekemisiä, joten niistä opitaan tekemään samoja asioita ja uusi oppiminen rakentuu jo aikaisemmin opitun pohjalle.

Nuori ihminen on elämänsä aikana sosiaalistunut yhteiskuntaan joko tiedostamatta tai tiedostuneesti. Hän seuraa toisten ihmisten tekemisiä ja tekee havaintoja ja päätelmiä oman tietoisuuden ja ympäröivän maailman kautta. Yhteiskunta vaatii jäseniltään työpanosta ja sen antamiseksi tarvitaan erilaisia tietoja ja taitoja. Sosiaalisen teorian kautta nuori hakeutuu koulutukseen ja opettelee niitä taitoja, joita tulevassa ammatissa tarvitaan ja taitoja joita siinä ammatissa jo olevat osaavat.

2.2 Elämäkulkuteoria

Nuoruusvaiheen kehitys muuttaa ihmistä aikuisuuteen, jossa esimerkiksi kehon kasvu ja sukupuolikypsyyden saavuttaminen muuttavat käsitystä omasta itsestä. Eräs tärkeäksi nähty kehityssuunta on irtautuminen lapsuuden perheestä. Toisaalta myös valmentautuminen aikuiselämän rooleihin on merkittävässä asemassa kehityskaareissa. Ammatinvalinta, koulutusvalinta ja muut elämän valinnat ohjaavat nuorta aikuisuuden rooleihin. (Nurmi 1998.)

Kuusinen (1998) kirjoittaa Havighurstin elämäkulkuteoriasta, jossa nuoruuden kehitystehtävät on jaettu useaan eri osaan ja ajanjaksoon. Monet tutkijat ovat kehittäneet kyseistä teoriaa edelleen, jossa henkilön ikään liittyviä muutoksia on kuvattu erilaisilla roolisiirtymillä. Vanhemmaksi tulo, ammatinvalinta jne. ovat tällaisia roolisiirtymiä. Nämä valinnat voivat perustua esimerkiksi roolimalleihin, joita valtaosalla kulttuurin edustajilla on tai vaikka saada vaikutteita esimerkiksi vanhemmiltaan, ikätovereilta ja

opettajilta. Toisaalta valintoja saattaa rajoittaa se, että ulkoiset mahdollisuudet ovat joskus rajallisia. Esimerkiksi koulutukseen pääsy ei ole itsestäänselvyys, sillä erilaiset kiintiöt ja pohjakoulutusvaatimukset vaikuttavat koulutukseen hakeutumiseen. Myös erilaiset elämäntilanteet, kuten seurustelusuhteen alkaminen tai lapsen saannilla on kauaskantoisia vaikutuksia tulevaisuuteen ja siellä tehtäviin päätöksiin. (Nurmi 1998.)

Kuusisen (1998) mukaan Havighurstin elämänkulttuuriteorian myöhäisnuoruuden kausi sijoittuu ikävuosien 16–23 välille. Tänä ajanjaksona ammatinvalinta ja ammattiin valmistautuminen on keskeisellä sijalla itsenäisen aikuiselämän toteutumiselle. Läheskään aina yksilö ei voi valita tulevaa työuraa, vaan monesti ammattiin tai työtehtäviin joudutaan tai päästään sattumalta. Oman haasteen työelämään siirtymisellä luo yhteiskunnalliset muutokset, jotka viime aikoina ovat olleet varsin rajuja. Jo ensimmäiseen ammattiin johtavaa koulutusta aloittaessa pitäisi tiedostaa, että työelämässä tapahtuvat muutokset saattavat tulevaisuudessa mitätöidä jo opittuja tietoja ja taitoja, jonka takia tulisi kouluttautua uudelleen uusiin tehtäviin.

Havighurstin (1972) mukaan nuoruuden keskeisiä kehitystehtäviä ovat:

1. uusien suhteiden luominen molempiin saman ikäisiin sukupuoliin
2. oman sukupuoliroolin omaksuminen
3. fyysisen olemuksensa hyväksyminen
4. emotionaalisen itsenäisyyden saavuttaminen
5. parisuhteeseen ja perhe-elämään valmistautuminen
6. työelämään valmistautuminen
7. ideologian ja maailmankatsomuksen kehittäminen
8. sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymisen omaksuminen. (Nurmi 2000, 259.)

Häyrysen (1998) mukaan uratutkimus antaa muulle kehitystutkimukselle kaksi näkökulmaa. Uranäkökulma, jossa huomioidaan yksilön koko elämänselämänsä historia tarkasteltaessa hänen nykyistä elämäntilannetta ja avainpisteiden tarkastelu. Avainpisteillä tarkoitetaan niitä tapahtumia, jossa yhteiskunta on jollakin tavalla asettanut käännekohtia elämässä. Näitä voi olla, vaikka peruskoulutuksen jälkeiset valinnat jatkokoulutuksen ja työelämän välillä, työpaikan valinta tai vaikkapa eläkkeelle siirtyminen. Siis ihminen ei välttämättä voi tehdä aivan itsenäisiä valintoja, vaan

yhteiskunta ohjaa yksilöä tekemään niitä. Tosin yhteiskunta tarjoaa ohjausta ja antaa sosiaalipoliittista tukea valintojen tekemiseksi.

2.3 Motivaatioteoria

Ihmisillä on erilaisia tarpeita, haluja, odotuksia esimerkiksi palkkioista, onnistumisesta tehtävissä ja vaikkapa uusien asioiden oppimisessa. Nämä innostavat ja pitävät ihmisen vireystilaa yllä. Näitä kutsutaan motiiveiksi ja ne saavat ihmisessä aikaa motivaation kyseistä asiaan kohtaan. Usein motivaatiomääritelmät korostavat sen vektoriluonnetta, jonka komponentteina ovat vireys ja suunta. Lisäksi motivaatio on systeemiorientoitunut, joka palauteprosessin kautta joko vahvistaa energian suuntaa tai heikentää sitä ja voi saada yksilön luopumaan toiminnasta ja suuntaamaan energiansa muualle. Motivaatiota voidaan pitää tilannekohtaisena, joten se voi vaihdella tilanteesta toiseen. (Peltonen, Ruohotie 1992, 16–17.)

Motivaatio voidaan jakaa sekä sisäiseen että ulkoiseen motivaatioon. Edellinen tarkoittaa niitä tekijöitä, jotka antavat esimerkiksi tyydytystä työn tekemisestä tai jonkin asian oppimisesta. Ulkoinen motivaatio taas on erilaisten ulkoisten tekijöiden, kuten palkan, etuuksien tai vaikkapa hyvän arvosanan saaminen. Sisäinen motivaatio on ulkoista motivaatiota pitkävaikutteisempi ja siitä voi tulla pysyvän motivaation lähde (Ruohotie 1998). Omaehtoisessa opiskelussa on kysymys lähinnä sisäisestä motivaatiosta, sillä opiskelijat hakeutuvat opiskelemaan sellaisia oppiaineita, jotka ovat kiinnostavia ja auttavat omien tavoitteidensa saavuttamisessa (Peltonen, Ruohotie 1992, 19).

Koulutustaan jatkavalla opiskelijalla täytyy olla jokin yllyke, siis motiivi aloittaa opiskelu ja kehittää itseään. Yllykkeitä voi olla useita, esimerkiksi tulevaisuudessa saatava hyvä työpaikka tai tunne siitä, että oppii uusia asioita. Nämä yllykkeet motivoivat ihmistä tekemään asioita, jotka vievät häntä kohti päämäärää. Meistä jokainen odottaa tulevaisuudelta jotakin. Toisilla ihmisillä on suurempi motivaatio tehdä asioita enemmän ja paremmin, kuin toisilla. Ihmisten käsitys itsestä ja siitä mitä hän kykenee ja haluaa tehdä, voi olla hyvin erilainen. Peltosen & Ruohotien (1992) mukaan aikaisemmat kokemukset vaikuttavat siihen, miten asennoitutaan koulutukseen. Opiskelijan aikaisemmilla kokemuksilla on siis suuri merkitys siihen, miten motivoivana ja mielekkäänä ihminen näkee tulevaisuudessa tapahtuvan jatkokoulutuksen tai työelämän.

Metsämuuronen (1997) kirjoittaa, että motivaatio voidaan katsoa olevan motiivien aikaansaama tila. Motiivi on sisäinen tila, joka saa aikaan sellaisen vireystilan, joka ohjaa ja kanavoi ihmisiä kohti päämäärää, saavuttamaan niitä tavoitteita, jotka hän on itselleen asettanut. Motivaatiokäsite auttaa ymmärtämään ihmisten käyttäytymistä ja selittämään inhimillisen toiminnan syitä.

Motivaatioteorioita on useita ja monet motivaatiotutkimukset ovat hajanaisia. Tästä syystä jotkin tutkijat ovat luopuneen käyttämästä motivaatiokäsitettä. Kuitenkin vanhastaan motivaatiota kuvaavalla käsitteellä on yritetty selittää sitä, miksi ihmiset ovat kiinnostuneita tietyistä ja erilaisista asioista. Motivaatiolla on vaikutusta siihen, millaisia valintoja yksilö tekee eri vaihtoehtojen välillä ja miten määrätietoisesti ja miten intensiivisesti hän keskittyy aloittamaansa tehtävään. Voidaan myös sanoa, että motivaatio on merkittävä tekijä koulutusvalintoja tehtäessä, vaikka siihen vaikuttaa myös monia muu seikka. (Lehtinen, Kuusinen, Vauras 2007, 177–178.)

todistukset ja arvosanat ovat työllistymisen kannalta muuttuneet entistä tärkeimmiksi. Koska Suomessa viime aikoina tapahtuneet koulutuspoliittiset uudistukset ovat sidottu taloudellisiin ja sosiaalisiin tavoitteisiin (Nummenmaa 1996, 14), niin koulutustarjonta on väistämättä ohjannut varsinkin nuorten hakeutumista ammatilliseen koulutukseen. Taloudellisen laman aiheuttama työttömyys on myös ollut omiaan ohjaamaan koulutukseen hakeutumista, joten sillä on ollut erittäin merkittävät vaikutus yksilön elämäntapaan. Voidaankin sanoa, että yhteiskunnan muodostamat koulutuspoliittiset tavoitteet ja päätökset ovat merkittävässä roolissa ihmisen elämäntapassa. Koulutus on suurin suomalaisten nuorten elämäntapaan vaikuttava tekijä, mutta myös sukupuoli määrittää merkittävästi erilaisten roolisiirtymien ajoitukseen, kuten esimerkiksi perheen perustaminen. (Nummenmaa 1996.)

3.1 Koulutukseen hakeutuneet

16-vuotiaiden ikäluokka on viimeisten vuosien aikana pienentynyt noin 2000 henkilöllä vuosittain. Vuonna 2013 ikäluokka oli 60 788 henkilöä. Aloituspaiikkoja oli samana vuonna lukiossa 38 893 ja ammatillisissa oppilaitoksissa 42 216. Peruskoulun päättäneistä opiskelijoista vuonna 2012 91,5 % sijoittui samana vuonna lukio- tai ammatilliseen koulutukseen. Lukion aloitti n. 30 500 ja ammatillisen koulutuksen n. 25 400 henkilöä. Yli 5 100 peruskoulun päättäneistä joko jäi jatkokoulutuksesta kokonaan pois tai sijoittui muuhun kuin tutkintoon johtavaan koulutukseen, kuten esimerkiksi perusopetuksen lisäopetukseen tai vammaisten valmentavaan ja kuntouttavaan opetukseen ja ohjaukseen. (Koulutuksen tilastollinen vuosikirja 2014.)

Hallituksen tavoitteena on ollut, että vuosikymmenen lopussa 90 prosentilla 20–24 –vuotiaista olisi perusasteen jälkeinen tutkinto. Tämä tarkoittaa sitä, että toisen asteen koulutukseen on pystyttävä siirtymään nopeasti ja joustavasti perusasteen koulutuksesta. Toisaalta tavoitteet vaativat korkeaa toisen asteen koulutuksen läpäisyastetta. Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa vuosille 2011–2016 yhtenä tavoitteena on yhteiskuntatakuun toteuttaminen ja osana yhteiskuntatakuuta koulutustakuu. Jokaiselle peruskoulun päättäneelle on taattava jatkokoulutusmahdollisuus lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa, oppisopimuskoulutuksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai muulla tavoin. Kansalliset ja kansainväliset indikaattorit osoittavat selkeästi, että mitä paremmin koulutettu ihminen

on, sitä todennäköisemmin hän työllistyy. Siksi toisen asteen koulutuksen tarjonnan ja kysynnän mahdollisimman hyvä vastaavuus on myös jokaisen peruskoulunsa päättävän nuoren etu. Toisen asteen koulutuksen kehittämistä jatketaan niin, että lukiokoulutusta ja ammatillisia tutkintoja kehitetään erillisinä tutkintoina, mutta samalla parannetaan mahdollisuuksia rakentaa joustavia opintopolkuja ja suorittaa osia tutkinnoista yli tutkintorajojen. (Koulutuksen tilastollinen vuosikirja. Opetushallitus 2014, 73.)

Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteishaun hakijamäärät ovat laskeneet. Laskua vuodesta 2012 vuoteen 2013 on ollut 2 prosenttia (noin 1 400 hakijaa). Lasku selittyy lähinnä perusopetuksen päättäneiden määrän vähenemisellä, koska vuonna 2013 heitä oli noin 1 300 vähemmän kuin vuonna 2012. Myös ammatilliseen koulutukseen hakeneiden määrä on kääntynyt laskuun. Vuodesta 2012 vuoteen 2013 laskua oli 2 prosenttia (noin 1 600 hakijaa). Koulutusaloittain tarkasteltaessa ammatillisen koulutuksen suosio on laskenut nimenomaan tekniikan ja liikenteen alalla (4 prosenttia) sekä matkailu-, ravitsemus- ja talousalalla (8 prosenttia). Kone- ja metallialalla ensisijaisia hakijoita oli vuonna 2012 2185 opiskelijaa ja vuonna 2013 1996 opiskelijaa. Vähennystä hakijoissa on ollut 189 kappaletta. Vastaavasti aloituspaikkojen määrä on vähentynyt 35 kappaleella eli 3274 kappaleesta 3239 kappaleeseen. (Koulutuksen tilastollinen vuosikirja. Opetushallitus 2014, 74.)

Valtakunnallisesti toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa sekä oppilaitosmuotoisessa että oppisopimuskoulutuksessa kone- ja metallialan perustutkintoa opiskeli vuonna 2012 yhteensä 10451 opiskelijaa, joista naisia oli 5,2% eli 543. Aloittavia opiskelijoita opetussuunnitelmaperusteisessa oppilaitosmuotoisessa opiskelussa vuonna 2012 oli 2909 ja oppisopimusopiskelijoita 191 eli yhteensä aloittavia oli 4006 opiskelijaa.

Koulutusala Tutkinto	OPPILAITOSMUOTOINEN			OPPISOPIMUS			KAIKKI		
	opetus- suunnitel- maperus- teinen	näyttö- tutkintoon valmistava	yht.	opetus- suunnitel- maperus- teinen	näyttö- tutkintoon valmistava	yht.	opetus- suunnitel- maperus- teinen	näyttö- tutkintoon valmistava	yht.
Kone- ja metalliala	2909	906	3815	10	181	191	2919	1087	4006

Taulukko 1. Ammatillisten perustutkintojen uudet opiskelijat tutkinnon mukaan vuonna 2012. (Tilastollinen vuosikirja 2014. Opetushallitus)

Koulutusala Tutkinto	OPPILAITOSMUOTOINEN			OPPISOPIMUS			KAIKKI		
	opetus- suunnitel- maperus- teinen	näyttö- tutkintoon valmistava	yht.	opetus- - suunni- tel- maperus- teinen	näyttö- tutkintoon valmistava	yht.	opetus- suunnitel- maperus- teinen	näyttö- tutkintoon valmistava	yht.
Kone- ja metalliala	8002	1833	9835	24	592	616	8026	2425	10451

Taulukko 2. Ammatillisten perustutkintojen opiskelijamäärä tutkinnon mukaan vuonna 2012. (Tilastollinen vuosikirja 2014. Opetushallitus)

3.2 Sukupuoli ja ammatinvalinta

Suomessa sekä koulutus että työelämä ovat eriytyneet melko paljon sukupuolen mukaan. Vaikka miehet ja naiset osallistuvat työelämäänsä suunnilleen yhtä paljon, niin he pääasiassa työskentelevät eri aloilla tai samalla alalla eri ammateissa. Yhteiskunta on muuttunut monin tavoin viime vuosikymmenten saatossa, mutta muutokset miesten ja naisten työnjaossa ovat olleet hitaita. Nummenmaan (1992) mukaan ammatillinen kehitys on pitkän aikavälin tulosta ja siihen vaikuttavat monet tekijät, niin sisäiset kuin ulkoiset

kehitysvaikuttimet. Merkittävin yksittäinen ammatillista suuntautumista ja elämänkulkua selittävä tekijä on sukupuoli. Tytöt hakeutuvat mm. terveydenhuolto-, kotitalous- ja kauneudenhoitoalalle, kun taas pojat hakeutuvat mieluummin tekniikan- ja liikenteen sekä luonnontieteisiin liittyville aloille.

Ammatillinen kehittyminen on läpi koko elämän tapahtuvaa prosessia. Se alkaa jo varhain lapsuudessa erilaisten virikkeiden ja vaikutteiden saamisena ympäristöstä. Tyttöillä ja pojilla on erilaisia kiinnostuksen kohteita ja ympäristö, kuten koti, päivähoitopaikka, koulu ja lähiympäristö, jotka tarjoavat monenlaisia malleja ja esikuvia omaksuttavaksi. Kaikki lapsen ympärillä olevat virikkeet ja lapsen tekemät havainnot vaikuttavat siihen, mitkä asiat alkavat kiinnostaa ja mitä koulutuksia ja myöhemmin ammatteja hän alkaa pitää itselleen sopivana. (Puhakka 2003.)

Antikaisen (1998) mukaan ammatillisessa koulutuksessa millään linjalla ei vallitse sukupuolten välillä tasatilanne. Alat ovat jakaantuneet (segregaatio) ja jakaantuvat edelleen mies- ja naisvoittoisiin aloihin. Naisille on tärkeä kulttuuripääoma, jossa koulutus näyttelee merkittävää osaa ja miehille on tärkeämpää sosiaalis-taloudellinen pääoma. Nuorten koulutustavoitteiden taso näyttäisi liittyvän isän koulutustasoon voimakkaammin, kuin äidin koulutustasoon.

Nummenmaan (1992) mukaan ammattien valinta on lapsuuden ja nuoruuden sosiaalistumisen tulosta. Koska tytöt ja pojat saavat erilaisia toiminnallisia kokemuksia, niin heille muodostuu myös erilaisia käsityksiä omasta itsestään, erilainen minäkuva sekä erilaisia arvostuksia asioista. Tällöin ammatinvalintaan vaikuttavana tekijänä pidetään tyttöjen ja poikien erilaista sukupuoliroolisosialisaatiota.

Nuorten ammatinvalintaa ohjaavat mielikuvat. Nuorilla on hyvinkin erilaiset näkemykset ja käsitykset samasta ammatista. Häyrynen (1998, 378) kirjoittaa, että naiset ryhmittelevät ammatteja työn sisällön mukaan, kun taas miehet jäsentävät työtehtäviä statuksen, saavutusten ja tulojen mukaan. Myös nuoren asema sosiaalisessa järjestelmässä vaikuttaa ammatin valintaan. Akateemisen perheen lapsi näkee ja kokee akateemisiä ammatteja, kuin esimerkiksi maanviljelijäperheen lapsi. Tällaisista sosiaalisista tekijöistä voi seurata, että työläisperheen lapsi ei ehkä valitse akateemista uraa, koska ei pidä sitä ”oikeana” työnä.

Suomessa jo 1970-luvulta lähtien peruskouluissa on oppilaalla ollut mahdollisuus valita sukupuolesta riippumatta joko tekstiilityö tai tekninen työ (Työministeriö 1989, 20). Käytännössä tytöt ovat valinneet tekstiilityön ja pojat teknisen työn. Peruskoulun opetussuunnitelmassa mainitaan, että käsityöoppiaine, johon kuuluvat sekä tekstiilityö että tekninen työ, muodostavat ala- ja yläasteella oppiainekokonaisuuden, joka on tarkoitettu kaikille sukupuolesta riippumatta. Kuitenkin tosiasia on se, että valtaosa pojista valitsee teknisentyön ja tytöt valitsevat tekstiilityön.

Vaikuttaisi siltä, että nuoren aikaisemmat kokemukset ja käsitykset työstä, eläminen tietyssä sosiaalisessa järjestelmässä ja sieltä saatu ammattien ja työn tekemisen malli vaikuttavat merkittävästi ammatinvalintaan. Erot ammatinvalinnassa perustuvat välillä stereotyyppiseen ja joskus virheellisiin tietoihin ammatista ja sen soveltuvuudesta eri sukupuolille. Häyrysen (1998) mukaan yhteiskunnassamme on edelleen niin sisäistettyä vanhankantaista ja piintynyttä ajattelua miesten ja naisten töistä, että edes ammatinvalinnanohjauksella on vaikea murtaa näitä käsityksiä.

3.3 Työllisyys ja työnsaantimahdollisuudet metallialalla

Suomen metalliteollisuus on Suomen teollisuuden suurin osa-alue. Sen toimialoja ovat metallien jalostus, metallituotteiden, muiden tuotteiden, kulkuneuvojen ja sähkölaitteiden valmistus sekä elektroniikkateollisuus. Näin ala on myös merkittävä työllistäjä, jonka parissa työskentelee nykyisin lähes 100000 työntekijää (Tilastokeskus 2018). Taloudelliset suhdanteet vaikuttavat paljon työpaikkojen määrään ja alueelliset erot voivat vaihdella suuresti. Tällä hetkellä avoimia työpaikkoja metallialalla on runsaasti, mutta myös työttömien työnhakijoidenkin määrä on suuri. Ongelmana on se, että työelämässä tarvittavat ammattitaitovaatimukset ja sopivuus eli kvalifikaatiot, eivät kohtaa työttöminä työnhakijoina olevien ammattitaitovaatimusten kanssa. Kvalifikaatiot ovat työelämän suunnasta asetettuja työn vaatimuksia, joita työntekijän tulee hallita.

Tilastokeskuksen mukaan avoimia työpaikkoja oli vuoden 2017 viimeisellä neljänneksellä 37 200, kun vuotta aiemmin niiden määrä oli 26 400. Koko vuonna 2017 avoimia työpaikkoja oli keskimäärin 41 600, mikä on 22 prosenttia enemmän, kuin edellisenä vuonna (33 900). Vuoden 2018 helmikuussa oli 233000 työtöntä (Tilastokeskus 2018.)

Toisen asteen ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on tuottaa työmarkkinoille ammattitaitoista ja työelämän vaatimusten mukaista työvoimaa, jotka sijoittuvat työntekijäasteisiin tehtäviin. Metallialalla on useita erilaisia työtehtäviä. Usein käytetään nimitystä työammatti, jolla halutaan korostaa sitä, mitä kyseinen ammatti pitää sisällään. Ammatteina voivat ovat esimerkiksi koneistaja, asentaja, hitsaaja ja nämä metallialan koulutuksen saaneet henkilöt voivat sijoittua myös moniin muihinkin alan tehtäviin. 90-luvulla tehdyn keskiasteen uudistuksen eräänä tärkeimpänä ajatuksena oli ammatillisen koulutuksen laaja-alaisuus. Tämä tarkoitti sitä, että koulutusta annetaan niin laaja-alaisesti kyseisellä opintolinjalla, että opintonsa suorittanut pystyisi työskentelemään useissa eri tehtävissä omalla alallaan. Ajatuksena oli se, että tarvittaessa pienellä lisäkoulutuksella voitiin siirtyä tehtävästä tai ammatista toiseen. Nykyinen koulutuspolitiikka on muuttanut tätä ajatusta jo jonkin verran.

Viimeisten tilastoiden mukaan metallialan avoimia työpaikkoja oli lähes 1000, ja niiden ammattitaitovaatimukset ovat eri tasoisia ja työpaikat sijaitsevat ympäri Suomea (TE-palvelut, 2018). Vaikka työttömiä työnhakijoita on monin verroin metallialan avoimiin työpaikkoihin nähden, niin vuosien kokemuksella voin todeta, että metallialan ammatilliset opinnot suorittanut nuori on työllistynyt hyvin työmarkkinoilla.

4. Aiempia tutkimuksia

4.1 Metalliala murroksessa

Tutkimuksia, joissa on tutkittu koulutukseen hakeutumista tietyille koulutusaloille, ei juurikaan ole, varsinkaan, kun tutkimuksen kohteena on jokin tietty oppilaitos tai opintoala. Metallialan vetovoimaisuuden lisäämiseen viittaavia tutkimuksia on jonkin verran ja tutkimuksia, joissa käsitellään ammatinvalintaa sekä miesten ja naisten töitä ja sukupuolten segregaatiota on useita.

Tutkimuksia, joissa ainakin osa siitä käsittelee opiskelijan motiiveja aloittaa ammatilliset opinnot tietyllä alalla, on tehty jonkin verran. Tämän lisäksi on joitakin tutkimuksia, joissa on selvitetty peruskoulun päättövaiheessa olevien 9. luokkalaisten opiskelijoiden ammatillisesta suuntautuneisuudesta.

Siikaniemi (2007) on väitöskirjassaan tutkinut ammattien ja ammatillisen peruskoulutuksen vetovoimaisuuden kehittämistä Päijät-Hämeessä. Tuloksena on saatu kolmivaiheinen vetovoimamalli, jossa vaiheet ovat koulutukseen hakeutuminen, koulutuksen suorittaminen ja työelämään siirtyminen. Merkille pantavaa on se, että opiskelijoille on tärkeämpää vuorovaikutukselliset osatekijät, kuten ammattitaitoiset opettajat ja oppilaitoksen hyvä ilmapiiri, kuin oppilaitoksen infrastruktuuri.

Kolehmainen väitöskirja käsittelee naisten ja miesten töitä ja työmarkkinoiden segregoitumista Suomessa vuosina 1970–1990. Tutkimuksen kohteena oli työmarkkinoiden sukupuolen mukainen työnjako, joka määritellään segregaation, eli eriytymisen käsitteen avulla. Tutkimuksessa todetaan, että miesammatit ovat naisistuneet ja toisaalta naisammattien miehistyminen on harvinaista. Naistyövoiman määrän kasvu kasautui julkisen sektorin naisvaltaisiin hoiva-, hoito- ja toimistotöiden ammatteihin. Naisten ja miesten koulutusvalinnat säilyivät sukupuolen mukaan eriytyneinä ja työurallaan naiset ja miehet työllistyivät ja pysyivät pääasiassa oman sukupuolensa tyypillisissä ammateissa. (Kolehmainen, 2013.)

Nuoret elämää suunnittelemassa on Miettisen (1995) tekemä tutkimus, joka on osa Helsingin kaupungin opetusviraston 1994 käynnistämää ”Koulutuksen tasa-arvo”-projektiä, jossa koulutuksen tasa-arvon toteutumista Helsingin kouluissa tutkittiin eri

näkökulmista. Tutkimus käsittelee nuoruutta, joka on elämänvaihe, jossa nuoren pitää tehdä merkittäviä omaan elämään liittyviä ratkaisuja. Ne ovat kauaskantoisia ja antavat suunnan myöhemmälle elämälle. Koulutus, ammatinvalinta ja kenties seurusteluun ja jopa perheen perustamiseen liittyvät asiat, ovat niitä, joita nuori joutuu miettimään.

Nuoren minäkuva ja maailmankuva rakentuu ympäröivästä maailmasta, johon kuuluvat käsitykset maailmasta, yhteiskunnasta, sekä nuoren käsitys itsestään ja muista. Nuoren toiveet ja haaveet ovat suhteutettava todellisuuteen. Nuoren minäkäsityksellä on merkittävä rooli, millaisiin valintoihin hän päätyy. Nuoren minäkuvan rakentumiseen ympäristö vaikuttaa merkittävästi. Sukupuoli, sosioekonominen asema, vanhemmat, ystävä ja koulussa menestyminen ovat niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat nuoren minäkuvaan ja sitä kautta omiin tulevaisuuden odotuksiin.

Peruskoulun päätyttyä nuorilla on lukuisia yhteiskunnan tarjoamia mahdollisuuksia jatko-opiskeluun, mutta myöskin rajoituksia. Nykyisin koulutusväylät ovat joustavampia, koulutusaloja ja opiskelumuotoja on enemmän, kuin aikaisemmin ja ehkä siitä johtuen peruskoulun jälkeinen koulutusvalinta ei välttämättä aina ole helppoa tai itsestään selvä.

Tuloksista ilmenee, että vanhempien sosioekonominen asema vaikuttaa erittäin merkittävästi nuoren koulutusvalintaan. Lukioon hakeutui enemmän tyttöjä kuin poikia ja pojat valitsivat mieluummin opinnot ammatillisessa oppilaitoksessa. Isän koulutustausta vaikutti vahvasti siihen, minkä tasoisiin tutkintoihin nuoret ylsivät. Kivisen ja Rinteen (1995) mukaan myös molempien vanhempien koulutustaustalla oli merkitystä koulutuksen sosiaaliseen periytymiseen.

Kosola (2008) on Pro Gradu-tutkielmassa selvittänyt niitä tekijöitä, jotka nuorten käsitysten mukaan ovat yhteydessä koulutusvalintaan sekä niitä perusteita, joilla nuoret tekevät koulutusvalintansa. Lisäksi tutkittiin sitä, miten nuoret olivat kokeneet koulutusvalintaprosessin ja millaisiin opintoihin he lukion jälkeen suuntautuisivat sekä miten he olivat saaneet tietoa jatko-opiskelupaikoista.

Tutkimuksessa selvisi, että internetin käyttö tietolähteenä oli tärkeä ja sen merkitys koulutusvalintaprosessissa oli kasvanut ja tulee edelleen kasvamaan. Tutkimus osoitti lisäksi, että oma kiinnostus oli tärkein peruste koulutusvalintaprosessissa. Taustatekijöistä perheen sosiaalinen tausta ja työllisyystilanne vaikuttivat koulutusvalintaan eniten.

Tutkimuksessa saatiin selville myös se, että toisille opiskelijoille päätöksenteko koulutusvalinnasta oli helppoa ja toisille taas vaikeaa. Opinto-ohjauksen tarve oli kasvanut entisestään lukiossa esimerkiksi luokattomuuden ja valinnaisuuden lisääntyessä. Nuorten mielestä heidän oma aktiivisuus koulutusvalintaprosessissa oli merkittävämpi, kuin monissa aikaisemmissa tutkimuksissa saadut tulokset, jotka painottivat taustatekijöiden merkitystä.

Maran Pro Gradu-tutkielma käsitteli metallialalla työskenteleviä työntekijänaisia. Naiset ja miehet jakaantuvat Suomen työmarkkinoilla selvästi eri aloille. Aineisto kerättiin haastattelemalla neljää metallialan naista teemahaastattelun avulla. Tutkimuskysymyksiä oli, millaisia sukupuoleen liittyviä eriarvoisuuksia naiset tuottavat puheessaan ja miten niitä voitiin murtaa. Näiden eriarvoisuuksien nähtiin tutkimuksessa myös tekevän sukupuolta. Koska tutkimus kohdistui metallialalla toimiviin työntekijänaisiin, niin tutkimuksessa otettiin lisäksi huomioon naisten luokkaa koskevia puhetapoja. Mielenkiintoista oli se, kuinka sukupuoli ja luokka kietoutuvat puheessa yhteen. (Mara, 2009.)

4.2 Taustalukujen yhteenveto: kysymyksiä tutkimukselle

Peruskoulun päättävä nuori joutuu haasteelliseen tilanteeseen, kun lähtökohtaisesti hänen pitäisi jatkaa opintojaan toisen asteen oppilaitoksessa. Toisille opiskelijoille lukio-opinnot ovat selvä valinta, kun taas useille ammatilliset opinnot ovat parempi vaihtoehto. Koulutusaloja on lukuisia, joten nuori joutuu haasteellisen valinnan eteen, päättäessä mille opintolinjalle hän hakeutuu. Tätä prosessia, jossa tehdään valintoja ja päätöksiä, kutsutaan koulutusvalintaprosessiksi tai uran- ja ammatinvalintaprosessiksi. Voidaankin oikeutetusti kysyä että, millä perusteella nuori valitsee koulutusalan?

Ihmisillä on luontaisesti halu tehdä asioita, jotka heitä miellyttävät. Nuori on kasvaessaan kohti aikuisuutta oppinut erilaisia arvoja, asenteita, normeja ja sääntöjä sekä saanut jonkinlaisen käsityksen siitä, mitä yhteiskunnan täysivaltaiselta jäseneltä vaaditaan. Nuoren kasvaessaan lapsesta aikuiseksi, on tärkeimpinä esimerkkeinä hänelle ollut aluksi omien vanhempiensa roolimallit. Nuori näkee ja kokee sitä, mitä vanhemmat tekevät työkseen ja miten he toimivat yhteiskunnassa. Vanhempien malli ei suinkaan ole ainut, joka muokkaa nuoren käsityksiä ympäröivästä maailmasta. Kaveripiiri, tuttavat,

sukulaiset, sähköinen viestintä ja monet muut seikat ovat niitä, joiden kautta nuori tarkastelee omaa arvomaailmaansa suhteessa ympäristöön ja tekee niiden perusteella henkilökohtaisia valintoja tavoitteidensa saavuttamiseksi.

Tässä tutkimuksessa on selvitetty nuorten peruskoulun päättäneiden koulutusvalintoja ja sitä, miksi he ovat päätyneet opiskelemaan nimenomaan metallialaa ammatillisessa oppilaitoksessa. On mielenkiintoista selvittää sitä, mitkä seikat ovat olleet tärkeimpiä vaikuttimia, joiden perusteella valinta on tehty. Erilaisten teorioiden avulla voidaan selittää sitä, miten lapsi kasvaa kohti aikuisuutta ja sijoittuu yhteiskuntaan sekä miten erilaiset valinnat, joita ei itse voi välttämättä päättää, vaikuttavat omaan elämänsuuntaan.

Tilastoista nähdä, miten peruskoulun päättäneet nuoret ovat hakeutuneet toisen asteen koulutukseen. Ensisijaisten hakijoiden määrä osoittaa parhaiten nuorten kiinnostuksen kohteen tietyille aloille. Hakijoiden ja aloituspaikkojen määrät eivät kohtaa. Joko hakijoita on paljon tietyille alalle aloituspaikkoihin nähden tai sitten heitä on liian vähän. Koulutuspoliittisilla päätöksillä voidaan vaikuttaa siihen, miten esimerkiksi ammatilliset aloituspaikat vastaavat työelämän tarpeita.

Suomessa koulutus ja työelämä on edelleen eriytynyt melko paljon sukupuolen mukaan. Selkeästi on erotettavissa tyttöjen ja poikien leikkejä ja toiminnallisia kokemuksia, jotka vaikuttavat ammatin valintaan ja siten myös koulutukseen hakeutumiseen. Ammatillisen koulutuksen alat ovat edelleen jakautuneet mies- ja naisvoittoisiin aloihin. Tosin erot ammatinvalinnassa perustuvat joskus jopa virheellisiin tietoihin ammattiteistä ja niiden soveltuvuudesta eri sukupuolille. Metallialaa on perinteisesti pidetty miesten ammattina, mutta sopiiko metallialan työtehtävät myös naisille?

Aiemmin tehtyjen tutkimusten valossa, vanhempien sosioekonominen asema vaikuttaa erittäin merkittävästi nuoren koulutusvalintaan. Lisäksi naiset ja miehet jakaantuvat Suomen työmarkkinoilla selvästi eri aloille. Miesammatit ovat naisistuneet, mutta naisammattien miehistyminen on harvinaista.

5. Tutkimustehtävä ja sen suorittaminen

5.1 Tutkimusongelmat

Olen työskennellyt metallialan opettajana useita vuosia. Tänä aikana olen pohtinut sitä, miksi peruskoulun päättänyt nuori on hakeutunut opiskelemaan metallialaa. Osalla opiskelijoista ala on ollut aito kiinnostuksen kohde, mutta osalle taas ei. Opintojen keskeyttämisiä tapahtuu runsaasti ja tästä syystä resursseja kuluu hukkaan ja opiskelijan syrjäytymisen vaara on ilmeinen.

Mikäli koulutusvalintaprosessia voitaisiin parantaa tietämällä esimerkiksi mikä merkityksen nuori antaa kotitaustalle, vanhempien ammateille, kaveripiirille tai vaikkapa uutisoinnille työmarkkinoista koulutusvalintaan, niin voitaisiin paremmin ohjata hänet haluamalleen alalle. Nämä kysymykset ovat askarruttaneet minua ja niiden pohjalta olen laatinut alustavia tutkimuskysymyksiä. Ne ovat tarkentuneet oman työni, mutta ennen kaikkea tähän aiheeseen liittyvien teorioiden ja aikaisemmin tehtyjen tutkimusten myötä. Tilastot antavat selkeää tietoa siitä, miten esimerkiksi sukupuolittuneisuus näkyy koulutusvalinnoissa.

Sosiaalistumista ei voida pitää irrallisena tapahtumana muusta elämästä, vaan se on vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Lapsi sosiaalistuu aluksi vanhempiensa kautta, mutta myöhemmin muidenkin vaikuttimien kautta, joten on perusteltua kysyä, että minkä merkityksen nuori antaa kotitaustalle ja esikuvilleen koulutusvalintoja tehdessään.

Nuorilla on myös erilaisia harrastuksia ja kiinnostuksen kohteita. Kiinnostus tehdä jotakin ja oppia uutta, riippuu siitä, minkälainen motivaatio hänellä on tekemäänsä työtä kohtaan. Motivaatioteorioissa painotetaan usein motiiveja, jotka pitävät ihmisen vireystilaa yllä päämäärien saavuttamiseksi ja sillä on myös merkittävä vaikutus koulutusvalintoja tehtäessä.

Nuoren kasvaessa kohti aikuisuutta, hän joutuu tekemään useita merkittäviä valintoja, joilla on hyvin kauaskantoisia vaikutuksia. Ne saattavat vaikuttaa läpi koko hänen elämänsä. Elämänkultiteorioiden mukaan yksilö ei voi välttämättä itse päättää kaikesta siitä, mitä hän haluaisi tehdä. Ajatukset ja halut opinnoista saattavat muuttua nopeasti.

Muutto toiselle paikkakunnalle tai vaikkapa lapsen syntymä, määrittävät henkilön elämäntulkua, joka ei välttämättä ole ennalta suunniteltua.

Tutkimusten ja tilastojen mukaan naisten ja miesten ammatit ovat eriytyneet. Millään alalla ei ole tasapainoa miesten ja naisten välillä. Ammatillisessa koulutuksessa miehet opiskelevat miesten ammattiin ja naiset opiskelevat naisten ammattiin. Metallialan koulutuksessa, joka mielletään miesten ammatiksi, naisten osuus on marginaalinen. Tämän takia on perusteltua kysyä, miten nuori näkee metallialan sopivuuden naisille.

Tässä tutkimuksessa olevat tutkimuskysymykset ovat relevantteja siksi, että aiemmin tehdyissä tutkimuksissa tulee esille saman suuntaisia kysymyksiä.

Pääongelma: Miksi peruskoulun päättänyt nuori on hakeutunut opiskelemaan metallialalle?

Alaongelmat:

1. Minkä merkityksen nuori antaa kotitaustalle ja mahdollisille esikuville koulutukseen hakeutumisen vaikuttimena?
2. Minkälaiset elämäntulkun kokemukset ja niistä syntyneet kiinnostuksen kohteet ovat vaikuttaneet ammattioppilaitokseen hakeutumiseen ja metallialan valintaan?
3. Miten nuori arvioi koulutuksen tukevan ammatin oppimista ja tulevia työmahdollisuuksia?
4. Missä määrin ja miten nuori tuo esille metallialan sukupuolittuneisuutta ja alan miesvaltaisuutta?

5.2 Tutkimusmenetelmä ja tutkimuksen toteutus

Keskeisenä teoreettisena viitekehyksenä olen käyttänyt sosialisointia, elämäntulkun ja motivaatioon liittyviä teorioita. Sosialisointiteorioilla voidaan selittää mm. ihmisen sijoittumista yhteiskuntaan, arvojen, asenteiden, normien ja taitojen oppimista, joita siirretään sukupolvelta toiselle. Elämäntulkuteoriat selittävät esimerkiksi irtautumista lapsuuden perheestä tai valmentautumista aikuiselämän rooleihin. Ammatinvalinta, koulutusvalinta ja muut elämän valinnat ohjaavat nuorta aikuisuuden rooleihin. (Nurmi 1998.) Motivaatioteorioilla on pyritty selittämään niitä motiiveja, jotka ohjaavat ja

kannustavat yksilöä pääsemään haluttuun päämäärään. Motivaatio on sisäinen tila, joka saa aikaan, ohjaa ja pitää yllä toimintaa. (Lehtinen, Kuusinen, Vauras 2007, 177.)

Tutkimukseni on kvalitatiivinen tutkimus ja tiedonkeruumuotona olen käyttänyt teemahaastattelua ja haastattelukysymykset olivat puolistrukturoituja. Tämä menetelmä soveltuu hyvin silloin, kun teema-alueet on tarkkaan mietitty ja teorioista johdettu. Teemahaastattelu antaa hyvät mahdollisuudet vapaamuotoiseen haastattelutilanteeseen, kun haastattelu voi johtaa uusiin ennalta suunnittele mattomiin teemoihin, kysymyksiin ja tarkennuksiin. Tässä tutkimuksessa teemahaastattelu antaa parhaimmat edellytykset saada selvyyttä tutkittavasta ilmiöstä, sillä se liittyy haastateltavien omiin kokemuksiinsa ja näkemyksiinsä. Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007). Metsämuuronen (2006, 113) on todennut, että haastattelua pidetään eräänlaisena perusmenetelmänä ja sitä kannattaa käyttää aina silloin, kun se tuntuu mielekkäältä tavalta hankkia tietoa, vaikka se on työläs ja jatkoanalyysien kannalta vaativa.

Kun tutkimuskysymykset olivat selvillä, aloin työstää teemahaastattelun runkoa, jolla aineistoa kerättäisiin. Jaoin pää- ja alaongelmia yhä pienempiin osiin, saadakseni paremman kuvan tutkittavasta ilmiöstä, että voisin laatia haastatteluteemat. Pohdittuani asiaa ja tutkittuani aikaisempia tutkimuksia ja kirjallisuutta sekä keskusteltuani kollegojeni kanssa, päädyin kolmeen teemaan, jotka ovat:

Teema 1

- Päätös opiskeluun lähtemisestä
  - ✓ Milloin teit päätöksen jatko-opiskelusta?
  - ✓ Oliko opinto-ohjauksella merkitystä opiskelupaikkaa haettaessa?
  - ✓ Metallialan vai muu vaihtoehto?
  - ✓ Miksi valitsit juuri tämän oppilaitoksen?

Teema 2

- Alan valinnan perustana olevat tekijät
  - ✓ Onko sinulla ollut lapsuudessa tai nykyisin teknisiä harrastuksia tai mieltymyksiä koneisiin ja laitteisiin?

- ✓ Ovatko vanhemmat, sukulaiset tai kaverit kertoneet kokemuksista metallialasta?
- ✓ Onko metalliala mielestäsi sukupuolisidonnainen (miesten / naisten ala)?

Teema 3

- Tutkinto ja tulevaisuus
  - ✓ Onko koulutus vastannut odotuksia?
  - ✓ Miten arvioisit työllistymisen mahdollisuuden koulutuksen jälkeen?

5.3 Aineiston keruu ja aineisto

Tähän tutkimukseen tarvittava aineisto on saatu haastattelemalla Hyria-koulutuksen Riihimäen toimipisteen metalliosaston opiskelijoita keväällä 2016. Hyria-koulutus on yksityinen oppilaitos, jossa yhdistyvät Riihimäen ja Hyvinkää ammattioppilaitokset sekä Hyvinkään aikuiskoulutuskeskus. Koulutusta annetaan sekä nuorisoasteella että aikuiskoulutuksena, mutta valitsin tutkimuskohteeksi vain nuorisoasteella opiskelevia oppilaita. Toisen asteen ammatilliseen oppilaitokseen tulevat opiskelijat ovat käytännössä aina peruskoulun päättäneitä opiskelijoita ja siirtymässä heti peruskoulun jälkeen jatko-opintoihin. Haastateltavat olivat sekä ensimmäisen, toisen että kolmannen vuoden opiskelijoita ja heitä oli yhteensä kuusi, viisi poikaa ja yksi tyttö. Tutkimuslupa Hyria-koulutuksesta on myönnetty sähköpostitse 23.9.2015.

Valitsin tutkimuskohteen siitä syystä, että olen itse toiminut opettajana kyseisen oppilaitoksen metalliosastolla 2010 -luvulla. Tutkimuksen toteuttamisen helppous tutussa ympäristössä oli keskeinen seikka tutkimuskohdetta valittaessa. Haastattelujen tekemistä varten minulle oli varattu luokkatila kahdeksi päiväksi ja metalliosaston opettajat olivat valinneet minulle valmiiksi kaikki haastateltavat, joita en tuntenut aiemmin. Neljä opiskelijaa opiskeli ensimmäisellä luokalla, yksi opiskeli toisella luokalla ja yksi kolmannella luokalla.

Haastattelutila oli rauhallinen, normaali luokkahuonetila, johon ei häiritseviä ääniä kuulunut. Istuimme haastateltavan kanssa saman pöydän ääressä, jossa minulla oli varmuuden vuoksi kaksi tallennuslaitetta. Aikaa haastattelujen tekemiseen oli niin paljon, kuin sitä vain tarvitsimme. Haastatteluajat vaihtelivat melkoisesti, sillä pisin haastattelu kesti n. tunnin ja lyhin vain parikymmentä minuuttia ja loput siltä väliltä. Haastateltavissa

oli myös paljon eroja siinä suhteessa, miten hyvin sai keskustelukontaktin haastateltavan kanssa. Toiset puhuivat paljon ja kertoivat asioita laajasti ja haastattelu eteni ikään kuin omalla painollaan. Joidenkin kanssa keskusteluyhteyden saaminen oli vaikeaa ja haastateltava vastasi hyvin lyhyesti ja vaikka yritin kiertoilmaisujen kautta päästä varsinaiseen teemaan kiinni, niin vastaukset saattoivat silti olla hiukan epämääräisiä ja vaikeaselkoisia.

5.4 Teemahaastatteluiden analyysi

Tässä tutkimuksessa olen haastatteluteemojen avulla tehnyt kuvailevan analyysin. Kuvailevassa analyysissä pyritään vastaamaan kysymyksiin mitä, minkälainen tai kuinka paljon jokin on. Tarkoituksena on ollut kuvata sitä, millä perusteella nuori peruskoulun päättänyt henkilö on valinnut ammatilliset opinnot. Kuvailevassa analyysissä voidaan lisäksi kuvata sitä, minkälainen tutkimuksen kohteena oleva ilmiö on tai kuinka yleisestä ilmiöstä on kysymys. Tässä työssä ei yleistetty ammatillisen koulutuksen hakuprosessia.

Kuvaileva analyysi ei ole kovin edustava analyysin taso, mutta sitäkin voidaan käyttää tutkimustyössä, jossa on helppoa kuvata tutkimuksessa olevia ilmiöitä. Sitä pidetään joskus case-tutkimuksen synonyyminä. Menetelmän tarkoituksena on jollakin tavalla jäsentää ja tiivistää tutkimusaineistoa. (KvantiMOTV.)

Tutkimuksen laadun parantamiseksi olisi hyvä tehdä uusintahaastattelu, joilla voitaisiin parantaa ja täsmentää aikaisemmin saatuja haastattelutuloksia. Tässä tutkimuksessa sitä ei tehty.

6. Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa vastataan tutkimuskysymyksiin. Ensimmäisessä alaluvussa 6.1 tarkastellaan sitä, millaisen merkityksen nuori antaa kotitaustalleen ja esikuvilleen. Kappaleessa 6.2 käsitellään toista tutkimuskysymystä, jonka tarkoituksena on selvittää kokemuksia ja muita tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet nuoren hakeutumiseen metallialan ammatilliseen koulutukseen. Kappaleessa 6.3 tarkastellaan sitä, miten nuori arvioi koulutuksen tukevan ammatin oppimista ja tulevia työnsaantimahdollisuuksia ja viimeisessä luvussa tarkastellaan sitä, miten nuori tuo esille metallialan sukupuolisuuntatuneisuutta ja alan miesvaltaisuutta.

6.1 Kotitausta ja esikuvat

Alaongelma 1. Minkä merkityksen nuori antaa kotitaustalle ja mahdollisille esikuville koulutukseen hakeutumisen vaikuttimena?

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä selvitettiin sitä, minkälainen merkitys nuoren kotitaustalla ja mahdollisilla esikuvilla on ollut koulutusvalintaprosessissa. Tätä kysymystä käsiteltiin teema-alueella kaksi. Siinä kysyttiin alan valintana olevia perusteita, jossa selvitettiin sitä, onko kotitaustalla tai muilla lähipiirissä olevilla henkilöillä ollut vaikutusta metallialan koulutukseen hakeutumiseen.

Eräs haastateltavista kertoi, että hän on maanviljelijäperheestä, joten hänellä on aina ollut jonkinlaista metallialaan ja koneisiin liittyvää tehtävää kotona. Lisäksi hänen isällään on maataloustöiden ohella metallialan yritys, jossa on saanut olla mukana tekemässä erilaisia metallialan töitä. Haastateltava kertoo myös, että maataloudessa on aina jotain korjattavia ja huollettava koneita, jonka takia metallialan ammatillinen koulutus oli luonnollinen valinta.

Hän haki peruskoulun lopulla yhteisvalinnassa myös autoalan koulutukseen, mutta valitsi kuitenkin metallialan opinnot. Opiskelija on myös perillinen kyseisessä maatilassa, joten hänen koulutukseen liittyvät intressit ovat erilaiset toisiin haastateltaviin verrattuna. Ajatuksena hänellä oli se, että hänen tulevaisuudenammatti liittyisi jotenkin maatalouteen ja erityisesti sukutilan jatkamiseen. Tästä syystä hänen luonnollinen valinta jatko-

opintoihin peruskoulun jälkeen oli toisen asteen metallialan ammatillinen koulutus. Haastateltava kertoi myös, että on ajatellut myös muita jatkokoulutuksia, jotka tukisivat hänen työtehtäviään maataloudessa.

Haastateltava kertoo myös, että vanhempien ja lähinnä isän rooli ammatillista koulutusta valittaessa oli ollut merkittävä. Ilman isän antamaa mallia työn tekemisestä ja ammatin valinnasta, oma valinta saattanut olla jokin muu. Haastateltavan vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen oli seuraavanlaisia:

”Siinä oli se opon kanssa juttelu, se oli ihan hyvä keskustelu, niin sitä kautta se tuli. Vanhemmat kannustivat.”

”...mielummin mä yritän käydä tän metallipuolen niin hyvin, et mä saan semmoset paperit, et mä pääsen töihin...”

”...kyllä maatalo on kovasti mietityttänyt sit aikanaan, ku toi tulee perintötilana toi vanhempien tila, mut ei ainakaan metallipuolesta silloin ole mitään haittaa.”

Erään toisen haastateltavan äiti oli koneenasentaja ja haastateltavan mielenkiinto oli fokusoitunut äidin tuomaan metallialan kontekstiin. Äidin ammatillinen rooli korostui merkittävästi lapsensa ammattivalinnan suhteen, kun haastateltava kertoo että:

”Mun äitihän on koneenasentajana. Sit mä oon aina kattonut, ku sillä on niit paperinippuja välillä, sit mä oon aina kattonut niit silmät loistees, et aaaaah, mäkin haluan vielä joskus.”

Eräs haastateltavista kertoo, että lähipiirissä olevat henkilöt olivat vaikuttaneet myös oman alan valintaan.

”Isäni on autoalan ihmisiä ja velikin on autoalan ihmisiä. Mun kummisedän puolelta tulee se metallimies.”

Edellisestä selviää, että haastateltavat antavat suuren merkityksen vanhemmilleen ja muille esikuvillean ammatti- ja koulutusala suuniteltaessa ja sitä valittaessa. Kaveripiirin merkitystä koulutusala valittaessa ei voi vähätellä, vaikka näissä haastatteluissa ei suoraan tullut esille sitä, että joku olisi tehnyt oman koulutusvalintansa kaveripiirin perusteella. Oma arvioni opettajana on se, että useat peruskoulun päättävät

opiskelijat keskustelevat keskenään jatkosuunnitelmistaan ja jotkin opiskelijat valitsevat saman koulutusalan, kuin kaverit.

6.2 Elämäkokemukset

Alaongelma 2. Minkälaiset elämäkokemukset, opiskelukokemukset ja muut tekijät ovat vaikuttaneet ammattioppilaitokseen hakeutumiseen ja miksi on valinnut metallialan?

Toinen tutkimuskysymys selvitti aikaisempien kokemusten merkitystä metallialan valintaan. Tätä kysymystä käsiteltiin teemahaastattelun teema-alueilla 1 ja 2, joissa kysyttiin elämäkokemusten, opiskelukokemusten ja muiden seikkojen vaikutusta metallialan opintojen valintaan.

Vastaajat olivat melko vähäsanaisia ja keskustelua piti pitää yllä monilla muilla kysymyksillä, kuin mitä varsinaiseen teeman haastattelurunkoon kuului. Useat haastateltavat kertoivat, että teknisen työn tunneilta saatu kokemus ja opinto-ohjaus olivat merkittävä tekijä omassa koulutusvalintaprosessissa. Aikaisempia alan kokemuksia haastateltavilla oli jonkin verran, lähinnä autojen ja mopojen korjaamista ja ”tuunausta” kaveriporukassa, mutta varsinaisia harrastuksia tai työtehtäviä metallialaan liittyen, heillä ei juurikaan ollut.

Peruskoulussa oli mahdollisuus valita valinnaisaineita monista eri vaihtoehdosta. Useat haastateltavat olivat valinneet teknisen työn ja kertoivat sen kurssin ollen innostava ja mukava. Haastateltavat kertoivat myös, että opettajan merkitys esikuvana ja innoittajan metallialaa kohtaan oli ollut merkittävä, sillä opettaja pystyi innostamaan ja motivoimaan oppilaita alan tehtäviin.

” Meillä oli yläasteella tota toi käsityön opettaja se oli aika mukava hyvä tyyppi, me tykättiin kavereiden kans siitä aika paljon...”

Haastatteluissa ilmeni myös se, että mainonta ja mielikuvat ohjaavat nuoria tekemään koulutusvalintoja, mutta pääasiassa valintapäätös tehdään oman kiinnostuksen perusteella alaa kohtaan. Toisille vanhempien ammatti ja toisille omat aikaisemmat kokemukset metallialan töistä, olivat luoneet kiinnostusta metallialan opiskelua kohtaan niin paljon, että hakeutuivat opiskelemaan metallialaa. Jotkut olivat kotona saaneet tehdä erilaisia metallitöitä, kuten hitsata ja koneistaa ja toiset olivat korjanneet mopoja ja muita

koneita ja laitteita. Kahden haastateltavan veljet olivat jo olleet opiskelemassa metallialaa kyseisessä oppilaitoksessa, joten sieltä saadut tiedot vahvistivat haastateltavien omia käsityksiään metallialan koulutuksesta. Veljet olivat kertoneet positiivisia kokemuksiaan alan koulutuksesta ja tästä johtuen haastateltavat olivat innostuneet alasta ja hakeutuneet metallialalle.

”Hain 1. sijalla metallille. Veli tuli tänne ja se tykkäs olla ja se kerto minkälaista täällä on, niin kiinnostuin siitä sitten. Se on nyt 2 luokalla.”

Eräs haastateltava kertoi, että hakukriteerinä metallialalle oli alan yleinen kiinnostavuus ja oppilaitoksessa olevista linjavaihtoehdoista mielenkiintoisin.

”Mietin siin ysin alussa et rupesin miettii niitä paikkoja, tää oli paras vaihtoehto. Tämä oli kaikest mielenkiintoisin tästä talosta näist aloista. Olen itse pohtinut, että metalli voisi olla sellainen.”

Tietoa oppilaitoksista ja koulutusmahdollisuuksista on saatu eri lähteistä. Pääasiassa opinto-ohjaustunneilla, kun opinto-ohjaaja on kertonut jatkokoulutusvaihtoehdoista. Osa haastatelluista kertoi, että opinto-ohjaustunnit toimivat hyvin ja sieltä sai lisää tietoa ja vahvistusta omille käsityksilleen, varsinkin, kun kerrottiin metallialalla olevan töitä. Opinto-ohjaajat olivat ammattitaitoisia ja osasivat kertoa erilaisista vaihtoehdoista. Jokainen oppilas oli joutunut myös itse selvittämään eri koulutusvaihtoehtoja ja missä mitään koulutusta annetaan. Tämän jälkeen opot yleensä haastattelivat opiskelijoita ja neuvoivat hakemusten täyttämässä.

6.3 Koulutuksen merkitys työllistymiseen

Alaongelma 3. Miten nuori arvioi koulutuksen tukevan ammatin oppimista ja tulevia työmahdollisuuksia?

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä käsiteltiin sitä, miten nuori arvioi nykyisen koulutuksen tukevan hänen ammatin oppimista ja työnsaantimahdollisuuksia. Tätä tutkimuskysymystä käsiteltiin teema-alueella 3, jossa käsiteltiin koulutuksen jälkeistä työnsaantimahdollisuutta sekä sitä, että oliko koulutus vastannut odotuksia. Haastateltavat olivat kiinnostuneita alan opinnoista ja heillä oli halu kehittää itseään. He

pitivät oppilaitoksessa olevaa kone- ja laitekantaa nykyaikaisena ja monipuolisena sekä ajattelivat saavansa hyvää opetusta. Haastateltavilla oli selkeästi havaittavissa huoli siitä, että onko tulevaisuudessa töitä silloin, kun valmistuu ammattiin. Eräs haastateltava kertoi, että hänen mielestä työpaikkoja riittää varsinkin niille henkilöille, jotka ovat hoitaneet asiansa hyvin. Tällä hän tarkoitti sitä, että kun on opiskellut hyvin ja jaksaa tehdä töitä ahkerasti, niin työnsaantimahdollisuudet ovat hyvät, mutta täytyy olla myös valmis lähtemään toiselle paikkakunnalle töihin tarpeen niin vaatiessa.

”...mun mielestä työpaikkoja pitäis riittää... En ole seurailut et kuinka paljon on haussa, mut aina hyvälle löytyy joku työpaikka...Opinto-ohjauksessa kerrottiin, et millä alalla on nyt töitä...”

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että alan töitä on, mutta heidän tiedot avoimista työpaikoista eivät perustuneet minkäänlaisiin faktatietoihin, vaan pelkästään omiin käsityksiin, jotka olivat syntyneet koulutusvalintaprosessin aikana. Neljä kuudesta haastateltavasta sanoi käyneensä tutustumassa avoimiin työpaikkailmoituksiin erilaisilla sivustoilla, mutta eivät selvittäneet itselleen avoimia metallialan työpaikkojen lukumäärää.

Eräät haastateltava pohti jo koulutuksen tässä vaiheessa nykyisen koulutuksen riittävyttä tulevaisuutta ajatellen. Ihminen oppii koko elämänsä ajan ja hänen tulisi jatkuvasti opiskella uutta esimerkiksi työn ohella. Yhdellä ja samalla ammatilla harvoin pärjää läpi koko työhistorian. Haastateltavat ovat selvästi pohtineet elinikäisen oppimisen merkitystä, mutta eivät osanneet pukea kaikkia ajatuksia sanoiksi.

”... en mä niin sanois, että se olisi lopullinen työpaikka. Pakko nykymaailmassa olla jonkun näköinen jatkokoulutus, jos sä haluat elämässä pärjätä.”

”... ei se mikään selvä juttu ole, että metallipuoli on mun työ koko loppuelämäni, jokin jatkokoulutus...”

Elinikäisen kasvatuksen ja oppimisen merkitys on lisääntynyt entisestään viime vuosikymmenien aikana. Syynä lienee nopeat yhteiskunnalliset muutokset, jotka näkyvät esimerkiksi työelämän ammattitaitovaatimusten muutoksina ja kansainvälisyyden

lisääntymisenä. Kehitys on niin nopeaa, että yksinkertaisesti elämässä tarvittavien tietojen ja taitojen oppiminen nuoruudessa peruskoulutusjärjestelmän piirissä on mahdotonta.

6.4 Metalliala ja sukupuoliroolit

Alaongelma 4. Missä määrin ja miten nuori tuo esille metallialan sukupuolittuneisuutta ja alan miesvaltaisuutta?

Neljäs tutkimuskysymys selvitti, miten metalliala soveltuu naisille. Tätä käsiteltiin haastattelun teema-alueella kaksi, jossa kysyttiin, että onko metalliala mielestäsi sukupuolisidonnainen. Vastajaat toivat esille, että metalliala sopii myös naisille, mutta olivat vastauksissaan varovaisen toiveikkaita, kun miettivät niitä kaikkia harjoituksia ja työtehtäviä, joita he itse olivat joutuneet koulutuksen aikana tekemään. Metalliala ja metallityöt ovat perinteisesti olleet miesten töitä, mutta kyllä naisetkin voivat pärjätä tässä ammatissa, oli joidenkin vastaus.

Tätä haastattelua tehtäessä Hyriän Riihimäen yksikön metalliosastolla opiskeli vain yksi nainen. Tilastoista näkee, että valtakunnallisesti toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa sekä oppilaitosmuotoisessa että oppisopimuskoulutuksessa kone- ja metallialan perustutkintoa opiskeli vuonna 2012 yhteensä 10451 opiskelijaa, joista naisia oli 5,2% eli 543. Määrä on aika marginaalinen.

Haastateltavilta kysyttiin, miten metalliala soveltuu työammattina naisille? Kaikki haastateltavat vastasivat, että se sopii. Metallialan työammatteja on useita erilaisia, joten valinnan mahdollisuuksia on niin miehille kuin naisille. Eräs haastateltava tiesi, että onhan naisia laivahitsareina ja monenlaisissa koneistus- ja kokoonpanotehtävissä. Vastauksista ilmeni myös, että haastateltavat olivat pohtineet asiaa jonkin verran, sillä he lisäsivät vastauksiin seuraavia ajatuksia:

- a. työskentelyolosuhteet eivät aina ole naisille suotuisat
- b. se on ihmisestä itsestään kiinni, mitä hän pystyy tekemään
- c. metallialan tehtävät käyvät sekä naisille että miehille
- d. kyllä naisetkin pärjäävät siinä, missä miehetkin

Erään haastateltavan vastaus kysyttäessä metallialan soveltuvuutta naisille oli seuraava.

”No, soveltuuhan se naisille, mutta silloin täytyy olla semmoista työhalukkuutta...mutta ehkä tää on vähän enemmän miesten ala, tai onkin, tai se onkin suoraan sanottuna. On täällä yksi tyttö.”

7. Yhteenveto ja johtopäätökset

7.1 Tulokset

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on ollut selvittää niitä tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneen nuoren hakeutumiseen toisen asteen ammatilliseen oppilaitokseen opiskelemaan metallialaa. Aineistona on käytetty teemahaastattelua ja sen avulla on tehty kuvaileva analyysi. Seuraavassa kokoan ensin tulokset teemoittain ja keskustelen löydöksistä kirjallisuuden valossa. Lopuksi pohdin tutkimuksen aikana nousseita kysymyksiä ja pohdin mahdollisia parannusehdotuksia vastaavanlaisen työ tekemiseen.

Haastattelujen tarkoituksena on ollut löytää vastaus tutkimuksen pääkysymykseen eli siihen, miksi peruskoulun päättänyt opiskelija on valinnut metallialan koulutuksen ammatillisessa oppilaitoksessa. Ensimmäisessä teemassa selvitettiin haastateltavien ajatuksia koulutukseen hakeutumisesta, toisessa teemassa tarkasteltiin alan valinnan perusteena olevia tekijöitä ja viimeisessä teemassa haastateltavat ovat pohtineet koulutuksen vaikuttavuutta ja työllistymisnäköymiä.

Haastatteluista käy ilmi, että suurin osa haastateltavista oli tehnyt päätöksen jatko-opiskelupaikasta jo peruskoulun 8 luokalla samoihin aikoihin, kun heillä oli ollut opinto-ohjausta ja valinnaisaineena teknistä työtä. Monet haastateltavista antavat erittäin suuren merkityksen teknisen työn opiskelulle jatko-opintoja suunniteltaessa, sillä siellä tehdyt työ olivat olleet haastavia ja palkitsevia sekä herättivät mielenkiintoa metallialan tehtäviä kohtaan. Toisille taas opinto-ohjaus vahvisti päätöksentekoprosessia yleisellä tasolla, sillä opinto-ohjauksen tunneilla piti konkreettisesti etsiä ja miettiä itselleen sopivaa koulutusala ja jatko-opiskelupaikkaa. Alan valinta, koulutuspaikka ja työllistymistilanne konkretisoituivat näillä opinto-ohjaustunneilla. Suuren merkityksen muodosti ammattioppilaitoksiin tehdyt tutustumiskäynnit. Joidenkin päätöksentekoon jatko-opiskelusta vaikutti kaveripiirin kertomukset opiskelusta metallialalla, mielikuvamarkkinointi eri tiedotuskanavien kautta sekä nykyinen työllistymistilanne. Aikaisimmissa tutkimuksissa on todettu, että internetin merkitys tietolähteenä on ollut tärkeä ja sen merkitys koulutusvalintaprosessissa on kasvanut ja tulee edelleen kasvamaan Kodista saatu tuki ja perheenjäsenten aikaisemmat kokemukset olivat merkittävässä roolissa koulutusala valittaessa. Osalla haastateltavista metalliala ei ollut

ensisijainen koulutusvaihtoehto, mutta päätyivät kuitenkin opiskelemaan kone- ja metallialan perustutkintoa.

Elämänkulkuteorian mukaan myöhäisnuoruuden kausi ajoittuu juuri tähän peruskoulun päättäneiden ikäluokkaan, jossa ammatinvalinta ja ammattiin valmistuminen on keskeisellä sijalla itsenäisen aikuiselämän toteutumiselle (Kuusinen1998). Nurmisen (1998) mukaan ammatinvalinta, koulutusvalinta ja elämän muut valinnat ohjaavat nuorta aikuisuuden rooleihin.

Osalla haastateltavista oli jo peruskoulun aikana erilaisia kokemuksia metallialan töistä. Jotkut olivat oman harrastuksensa kautta saaneet kokemusta alasta ja kiinnostuneet entisestään metallialan tehtävistä. Erään haastateltavan vanhemmilla oli maatila ja isällä lisäksi metallialan yritys. Siellä tehdyt työt ovat luoneet hänelle erityistä kiinnostusta metallialaa kohtaan. Kotona maatilalla olevat koneet ja laitteet ovat olleet koko elämän ajan läsnä, joten hän ei ole voinut olla saamatta tiedostamatta tai tiedostuneesti vaikutteita metallialan tehtäviin. Tästä syystä on oikein olettaa, että hän on sosiaalistunut ja samaistunut isänsä rooliin. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä Siljander (1997) mainitsi, että tiedot ja taidot siirtyvät sukupolvelta toiselle ja sosialisatiossa on välttämätöntä tehdä valintoja, joista osa on tietoisesti tehtyjä ja osa sattuman sanelemaa. Antikaisen (1998) mukaan nuorten koulutustavoitteiden taso näyttäisi liittyvän isän koulutustasoon voimakkaammin kuin äidin. Peltosen & Ruohotien (1992) mukaan aikaisemmat kokemukset vaikuttavat siihen, miten asennoidutaan koulutukseen. Aikaisemmilla kokemuksilla on suuri merkitys siihen, kuinka motivoivana ja mielekkäänä nähdään tulevaisuudessa tapahtuva jatkokoulutus tai työelämä.

Haastattelun ensimmäisessä teemassa selvitettiin opiskeluun lähtemisen päätöksentekoprosessia. Päätöstä opiskeluun lähtemisestä tarkastellaan sen ajankohdan mukaan, jolloin päätös jatkokoulutuspaikasta syntyi. Lisäksi kysyttiin opinto-ohjauksen merkitystä ja mitkä olivat alan ja oppilaitosvalinnan perusteet.

Tietoa ammatillisista oppilaitoksista ja jatkokoulutusmahdollisuuksista oli saatu useista eri lähteistä. Haastateltavat kertoivat, että koti, kaverit, media ja opinto-ohjaus olivat olleet tärkeimpiä tiedonsaantikanavia. Joillekin opinto-ohjaustunnit olivat olleet merkittävässä asemassa omassa päätöksentekoprosessissa, kun taas joillekin kodin ja kaveripiirin kertomukset ovat olleet tärkeitä. Osa haastatelluista kertoi, että opinto-

ohjaustunnit toimivat hyvin ja sieltä sai lisää tietoa ja vahvistusta omille käsityksilleen, varsinkin, kun kerrottiin metallialalla olevan töitä. Opinto-ohjaajat olivat ammattitaitoisia ja osasivat kertoa erilaisista vaihtoehdoista. Jokainen oppilas oli joutunut myös itse selvittämään eri koulutusvaihtoehtoja ja missä mitäkin koulutusta annetaan. Tämän jälkeen opinto-ohjaajat haastattelivat opiskelijoita ja neuvoivat hakemusten täyttämässä. Toisten mielestä opinto-ohjaus ei välttämättä vaikuttanut omaan päätöksentekoon, vaan päätös koulutusalaista oli syntynyt omien prosessien kautta. Opinto-ohjausta ei yleisesti pidetty niin tärkeänä, kuin sen olisi voinut luulla olevan. Peruskoulun aikana opinto-ohjaustunneilla oli tehty tutustumiskäyntejä eri oppilaitoksiin, myös Hyrian Riihimäen toimipisteeseen ja osa totesi siellä olevan hyvät tilat ja nykytekniikkaa käytössä ja sitä pidettiin hyvänä asiana.

Pääsääntöisesti opiskelijat olivat tehneet päätöksensä jatko-opiskelusta jo peruskoulun kahdeksannella luokalla. Kahdella opiskelijalla oli muutamia muitakin ensisijaisia linjavaihtoehtoja mielessä, kun metalliala, mutta päätyivät kuitenkin opiskelemaan metallialaa. Tähän valintaan ja päätöksentekoon oli selvästi vaikuttanut peruskoulussa suoritettu teknisen työn kurssi, kodista saatu tuki sekä perheenjäsenten aikaisemmat kokemukset.

Kahdeksannella luokalla oli mahdollisuus valita valinnaiskurssi useasta eri vaihtoehdosta, mutta monelle tekninen työ oli kuitenkin selvä valinta. Eräänä mielenkiintoisena näkökohtana tuli ilmi se, miten suuren merkityksen opiskelijat antoivat valinnaisainetta opettaneelle opettajalle.

Toisille haastateltaville heidän vanhempiansa ammatti ja haastateltavan omat aikaisemmat kokemukset metallialan töistä olivat luoneet kiinnostusta metallialan opiskelua kohtaan. Toiset olivat saaneet kotona tehdä erilaisia metallitöitä, kuten hitsata ja koneistaa joitakin osia ja toiset olivat korjanneet mopoja ja muita koneita. Kahden haastateltavan veljet olivat jo olleet opiskelemassa metallialaa kyseisessä oppilaitoksessa, joten siltä saadut tiedot vahvistivat haastateltavien omia käsityksiään metallialan koulutuksesta tärkeydestä. Heidän veljensä olivat kertoneet positiivisia kokemuksiaan alan koulutuksesta ja tästä johtuen haastateltavat olivat innostuneen alasta ja hakeutuneet metallialan koulutukseen. Eräs haastateltava kertoi, että hänen pääasiallisena hakukriteerinä metallialalle oli alan yleinen kiinnostavuus ja että se oli ammattioppilaitoksissa olevista linjavaihtoehdoista mielenkiintoisin.

Nuorella peruskoulun päättävällä ja yleensä kotona asuvalla opiskelijalla on melko rajalliset mahdollisuudet valita opiskelupaikkaa. Jos haluaa lähteä opiskelemaan toiselle paikkakunnalle, niin se tarkoittaa pitkiä päivittäisiä matkoja tai vaihtoehtoisesti muuttoa toiselle paikkakunnalle.

Kenellekään opiskelijalla ei ole itsestään selvyys päästä opiskelemaan toivealalle, vaikka mieli tekisi. Tässäkin tutkimuksessa jokainen haastateltava oli joutunut hakemaan haluamalleen alalle yhteisvalinnan kautta. Hakutoiveita oli mahdollisuus laittaa viisi. Jos peruskoulun päättötodistus oli hyvä, niin silloin oli paremmat mahdollisuudet päästä ensisijaisesti hakemaansa paikkaan, kuin huonolla todistuksella. Tällä hetkellä metallialalle hakeutuneita opiskelijoita suhteessa aloituspaikkoihin on melko vähän. Voidaankin sanoa, että melko varmasti pääsee opiskelemaan metallialalle, kun vain hakee opiskelupaikkaa.

Kaikkien haastateltavien mukaan opiskelupaikkakunta eli Riihimäki valittiin sen perusteella, että sinne pääsee helposti kulkemaan. Koska varteenotettavia muita vaihtoehtoja ei juurikaan ollut, niin valinta oli helppo tehdä. Tosin puolet haastatelluista asui Riihimäellä, joten heidän kohdalta se oli luontainen valinta. Eräällä haastateltavista oli kaveri jo opiskelemassa Hyrian Riihimäen toimipisteessä, joten hänen kanssa pääsi kulkemaan koulumatkat.

Teemahaastattelun toisessa teemassa selvitettiin sitä, mitkä ovat olleet alan valinnan perusteena olevia tekijöitä. Siinä on pyritty saamaan vastauksia ensimmäiseen, toiseen ja neljänteen alaongelmaan. Sosialisaaion näkökulmasta merkittävää oli se, että nuori oli kokenut erilaisia tehtäviä koti- tai lähipiirissä, ja että hän oli tiedostuneesti tai tiedostomatta oppinut niistä jotakin uutta. Vain osalla haastateltavista oli aikaisempia kokemuksia metallialan töistä. Joillakin mopot ja autot olivat kiinnostuksen kohde ja niitä myös kunnostettiin pääasiassa kavereiden kanssa.

Ruohotie (1998) kirjoittaa, että ihmisillä on erilaisia tarpeita, haluja ja odotuksia, jotka innostavat ja pitävät ihmisen vireystilaa yllä. Näitä kutsutaan motiiveiksi ja saavat aikaa motivaation kyseistä asiaa kohtaan. Motivaatio voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon. Sisäinen motivaatio antaa tyydytystä esim. työn tekemisestä tai uuden oppimisesta ja ulkoinen motivaatio on esim. palkan tai etuuksien saamista. Sisäinen

motivaatio on pitempikestoisempaa, kuin ulkoinen motivaatio ja sisäisestä motivaatiosta voi tulla pysyvän motivaation lähde. (Peltonen, Ruohotie 1992.)

Lähes kaikki haastateltavat kertoivat, että metalliala ja metallityöt ovat pääasiassa miesten töitä, vaikkakin heidän osastolla opiskeleekin yksi tyttö. Antikaisen (1998) mukaan ammatillisessa koulutuksessa millään linjalla ei vallitse sukupuolten välillä tasatilanne. Alat ovat jakautuneet mies- ja naisvoittoisiin aloihin ja tilastojen mukaan kone- ja metallialan perustutkintoa opiskeli sekä oppilaitosmuotoisessa että oppisopimuksella vuonna 2012 yhteensä 10451 opiskelijaa, joista naisia oli 5,2 % eli 543 opiskelijaa. Metalliala on perinteisesti miesvaltainen alan. Tilastojen mukaan näin on edelleen, sillä vain noin 20% alalla työskentelevistä on naisia (Tilastokeskus, työlliset toimialoittain 1990-2006). Alalle on vuosikymmeniä yritetty saada lisää naisia erilaisten projektien ja koulutusten kautta ja hankkeissa on onnistuttu vaihtelevalla tavalla. Esimerkiksi Virina on ollut pirkanmaalainen projekti, jonka tarkoituksena on ollut kannustaa ja ohjata niitä naisia, jotka ovat olleet kiinnostuneita ammatinvaihdosta esimerkiksi metallialalle.

Kolmannessa teemassa, tutkinto ja tulevaisuus, tarkastellaan sitä, miten koulutus on tähän mennessä vastannut odotuksia ja minkälaiset käsitykset haastateltavilla oli työllistymisestä alalle koulutuksen jälkeen. Kaikki haastateltavat pitivät metallialan koulutusta oikeana valintana ja he myös pitivät opiskelusta Hyrian Riihimäen yksikössä, sillä lähes päivittäin tuli uusia asioita opittavaksi. Keskustelu tässä teemassa liikkui pääasiassa metallialan työllisyystilanteessa, joka koettiin varsin hyvänä. Haastateltavilla oli yhtenevä käsitys siitä, että henkilöllä, joka olivat opiskelleet tunnollisesti ja hoitanut ”asiansa” hyvin, oli hyvät työllistymismahdollisuudet.

Suurin osa haastateltavista kävi tutustumassa peruskoulun aikana kyseiseen oppilaitokseen opinto-ohjaustunneilla ja he pitivät näkemästään. Metalliosastolla oli ajanmukaiset ja siistit tilat, jossa oli useita nykyaikaisia koneita ja laitteita, kuten ne-työstökoneita, robottisolu ja vesileikkauslaitteet jne. Haastateltavat olivat haastattelutilanteeseen mennessä opiskelleet Hyrian Riihimäen yksikön metalliosastolla vajaasta vuodesta vajaaseen kolmeen vuoteen. Kaikilla oli jo kokemusta opiskelusta metallialalla ja kaikkien haastateltavien mielestä koulutus oli vastannut odotuksia ja oli ollut motivoivaa opiskella metallialaa. Kun haastateltavilta kysyttiin, miten he arvioisivat omaa kiinnostustaan metallialan koulutusta kohtaan asteikolla 1-10, niin he vastasivat

siten, että keskiarvoksi tuli 8,4 ja hajontakin oli pieni, sillä pienin annettu pistemäärä oli 7 ja suurin 10. Tämä osoittaa, että opiskelijat olivat hakeutuneet alalle, joka heitä oli oikeasti kiinnostanut.

Tutkimusaineisto rajattiin selkeästi käsittämään vain peruskoulun päättäneiden opiskelijoiden hakeutumista toisen asteen ammatillisen oppilaitoksen metalliosastolle. Koulutukseen hakeutumiseen liittyviä tutkimuksia on useita, mutta varsinaisesti toisen asteen ammatillisen koulutuksen metallialalle hakeutumisen syitä ei juurikaan. Aikuiskoulutuksen tutkimuksissa on useita samansuuntaisia, kuten motivaatio alaa kohti tai esimerkiksi halu uuden oppimiseen. On myös paljon ammatinvaihtajia, jotka haluavat lähteä opiskelemaan täysin uutta alaa kehittääkseen itseään ja saadakseen uuden ammatin.

Tuloksista on selkeästi näkyvissä, että ihminen seuraa toisten ihmisen tekemisiä ja tekee sitten omia johtopäätöksiä oman tietämyksensä ja ajatusmaailmansa kautta. Kun nuorta kasvatetaan yhteiskuntaan, prosessia kutsutaan sosialisatioksi ja siinä oppiminen korostuu. Tuloksista huomataan, että vanhempien merkitys ja kotiympäristö vaikuttavat nuoren tulevaisuuden valintoihin. Tässä tutkimuksessa haastateltavat ovat sosiaalistuneet ja motivoituneet merkittävästi omista vanhemmista ja kotiympäristöstään. Näin ollen monet haastateltavista ovat valinneet vanhempiensa ”jalanjäljet” aloittaessaan metallialan opinnot ammatillisessa oppilaitoksessa.

Työllistymisestä haastateltavat eivät olleet huolissaan. Haastattelussa tuli ilmi, että mikäli on ollut ahkera koulussa ja on suorittanut kaikki opintonsa hyvin, sekä jaksaisi etsiä töitä, niin niitä aina saa. Tämä kuvaa hyvin sitä positiivista asennetta, joka haastateltavilla oli opintojaan ja tulevaisuuttansa ajatellen. Metalliala, kuten monet muut alat ovat suhdanneherkkiä. Tulevaisuutta on vaikea ennustaa. Töitä voi olla pitkään tai sitten ei. Kouluttautumalla laaja-alaisemmin voisi parantaa työsaantimahdollisuuksia työllistymisen vaikeimpina aikoina.

Koulutuksesta ja elinikäisestä kasvatuksesta on tullut entistä olennaisempi osa tuotannollisen toiminnan tehostamisessa, työttömyyden ehkäisemisessä ja vähentämisessä, teknologian käyttöönotossa sekä Suomen kansainvälisen kilpailukykyyn ylläpitämisessä ja parantamisessa. Näin yhteiskunnan talouden ja työelämän tehostamisvaatimukset painottuvat vahvasti tämän hetken koulutuspoliittisessa keskustelussa ja elinikäisen kasvatuksen järjestelmän kehittämisessä.

Pekka Sallila (2015) kirjoittaa, että nykynuoret ovat työmarkkinoille siirtyessään koulutetuimpia, kuin heidän vanhempansa, mutta heidän työmarkkina-asemansa on epävarmempi, kuin aikuisväestön. Nuorisotyöttömyys on yleistä ja useat toimivat osa- tai määräaikaisissa työsuhteissa. Lisäksi koulutustaso näyttäisi vaikuttavan työmarkkina-asemaan siten, että mitä vähemmän on koulutusta, niin sitä suurempi riski joutua työttömäksi. Nuorista onkin tullut joustavan työvoiman reservi. Kaikenlainen työ oli se sitten osa tai määräaikainen työ, niin se kartuttaa kokemusta ja auttaa tulevaisuudessa saamaan vakinaisempaa työtä.

Joidenkin haastateltavien vastauksista ilmeni jo nyt huoli siitä, että riittääkö nyt hankittu ammattitaito tulevaisuudessa, vai pitääkö kouluttautua lisää nykyisellä alalla vai opiskella aivan uuteen ammattiin. Nykyinen yhteiskunnallinen kehitys on nopeaa ja ammatilliset kvalifikaatiot muuttuva jatkuvasti. Kilpailukyvyyn säilyttämiseksi työntekijöiltä vaaditaan entistä enemmän ammatillista osaamista ja mukautumiskykyä muuttuvissa olosuhteissa. Elinikäinen kasvatus ja oppiminen tarkoittaa koko elämän aikana tapahtuvaa kouluttautumista ja uusien asioiden oppimista. Oppiminen ja koulutus ei rajoitu vain lapsuuteen ja nuoruuteen, vaan sen on jatkuttava läpi koko ihmisen eliniän. (Saila 2015.)

7.2 Tutkimuksen laatu ja luotettavuus

Haastattelututkimuksessa aineiston luotettavuus on riippuvainen sen laadusta. Mikäli haastattelutapahtuma poikkeaa paljon eri haastateltavien välillä tai itse haastattelu ei ole johdonmukaista, on syytä epäillä haastatteluaineiston luotettavuutta. Luotettavuus ei riipu pelkästään edellä mainituista seikoista, vaan luotettavuuskäsite on mukana koko tutkimuksen teon ajan. Tutkimuksen laatua voidaan parantaa koko tutkimuksen ajan lähtien aina haastattelurungon suunnittelusta. Teemojen syventäminen, lisäkysymysten laatiminen ovat esimerkiksi keinoja, jolla haastattelun laatua voidaan parantaa. Laadun parantamista on myös se, että varustautuu haastattelutilanteeseen riittävällä tallennuslaitteistolla, että haastattelutilanteessa ei tule ongelmia tallennuksen tai muun dokumentoinnin kanssa. (Hirsjärvi, Hurme 2000, 184.)

Kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmät poikkeavat toisistaan hyvin paljon, joten kysymys luotettavuudesta rakentuu eri tavalla näiden menetelmien välillä. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden arviointia ja aineiston analyysivaihetta ei voi erottaa toisistaan niin voimakkaasti, kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Tutkijan

on itse tutkimusta tehtäessä pohdittava jatkuvasti tekemiään valintoja luotettavuuden näkökulmasta, sillä hänellä ei ole apuna muuta kuin omat tai tutkijakollegan ennakkoodotukset. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden pääasiallinen kriteeri on tutkija itse. Siitä johtuu, että luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola, Suoranta 1998, 209–212.)

Koska itse tutkijana olen ollut mukana myös ammattioppilaitoksen metalliosaston opettajana jo yli 30 vuoden ajan, niin oma näkemys ja käsitys uusista oppilaista ja heidän hakeutumisen syistä on jollain tasolla muovautunut tutkijan mieleen. On siis todennäköistä, että tutkijan havainnoinnin objektivisuudella on rajansa. Tässä tutkimuksessa tämä luotettavuuden ongelma tulee esille siinä, että tutkijana omat kokemukset saattavat ohjata tutkijaa liian voimakkaasti omien ajatustensa näkökulmasta tuloksien analysoinnissa. Olen pyrkinyt minimoimaan tämän ongelman sillä, että olen pitänyt keskustelua yllä teorian ja empirian välillä. Tämä tarkoittaa sitä, että haastattelujen analysoinnissa palataan tarpeen tullen takaisin teoreettiseen viitekehykseen. Toisaalta pitkä kokemus alasta antaa myös vahvistusta käsityksille, joita tutkimustuloksista on saatu.

Hirsjärvi, Hurme (1995) kirjoittaa, että haastattelijaksi ei synnytä, vaan siihen opitaan ja haastattelijaksi on tutkimuksen heikoin lenkki, jota on vaikea standardoida. Useat lähteet mainitsevat haastattelukoulutuksen, varsinkin, jos haastattelijoina on useampia samaa tutkimusta tekemässä. Haastattelijakoulutuksen tarkoituksena on muuttaa asennetta myönteiseksi, motivoida haastattelijoina, tutustuttaa haastattelijoina tutkimusaiheeseen, opettaa haastattelun suorittamista ja yhtenäistää haastattelutyylä eri haastattelijoiden välillä.

Eskola ja Suoranta (1998) käyttävät kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden kriteerinä uskottavuus -käsitettä. Siinä tarkistetaan vastaavatko tutkijan käsitteet tutkittavan käsitteitä. Siirrettävyydellä he tarkoittavat tutkimuksen yleistettävyyttä, joka on mahdollista tietyin ehdoin ja vahvistuvuus merkitsee sitä että, tulkinat saavat tukea toisista vastaavanlaisista tutkimuksista. Ruusuvoori, Nikander ja Hyvärinen (2010) mainitsevat, että lukijalle on näytettävä, mistä tutkimuksen aineisto koostuu ja kuvattava ne aineiston osat, johon havainnot perustuvat. Lisäksi on tärkeä käsitellä niitä seikkoja, jotka voivat rajoittaa tutkimuksen tekemistä. Validiteetin ja reliabiliteetin mittaaminen ja arviointi, on erilaista ja vaikeampaa kvalitatiivisessa tutkimuksessa, kuin

kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Reliabiliteettia voidaan mitata arvioimalla, saadaanko samat tulokset samoin aineistoin, lähestyttäessä tutkittavaa ilmiötä uudelleen. Validiteetti puolestaan ilmaisee sen, miten hyvin tutkimuksessa käytetty mittaus- tai tutkimusmenetelmä mittaa tutkittavan ilmiön ominaisuutta, mitä on tarkoituskin mitata. Validiteettia voidaan pitää hyvänä silloin, kun tutkimuksen aineisto pystyy vastaamaan mahdollisimman hyvin tutkimuskysymyksiin.

7.3 Ammatinvalinta sosialisatioprosessina

Tämä tutkimusprosessi on selkeyttänyt ajatuksia ja käsityksiä koulutushakuprosessista, jota peruskoulun päättävä nuori joutuu käymään läpi miettiessään ja valitessaan jatko-opiskelupaikkaa. Tämän tutkimuksen osalta tarkastellaan jatko-opintoja toisen asteen ammatillisiin opintoihin metallialalle. Se on alku ammatilliseen sosialisatioprosessiin, johon liittyy todella paljon muutakin, kuin vain jonkun opiskelupaikan valinta.

Sosialisatioprosessissa yksilö sitoutuu ja sopeutuu yhteiskuntaan. Prosessi ei ole vain jokin lyhyt ajanjakso elämässä, vaan sen voidaan katsoa olevan prosessi läpi elämän. Prosessi jakaantuu eri jaksoihin, sillä lapsena pääasiassa sosiaalistumisprosessia ohjaavat lapsen vanhemmat ja myöhäisemmällä iällä mukaan tulevat monet muut tekijät, kuten yhteiskunnan asettamat rajat, kaveripiiri ja sosiaalinen media.

Yhteiskunnalla on merkittävä rooli ammatillisessa sosialisatioprosessissa. Erilaisten lakien ja säädösten perusteella, voidaan ohjata niin nuoria kuin vanhempiakin opiskelijoita hakeutumaan tietyille koulutusaloille. Esimerkiksi koulutuksen aloituspaikkakiintiöt, pääsyvaatimukset ja vaikkapa koulutuksen rahoitukseen liittyvät asiat ovat keinoja, joilla yhteiskunta voi ohjata ammatillista sosialisatioprosessia. Yhteiskunnassa vallitseva koulutuspolitiikka määrää merkittävästi ne reunaehdot, joiden puitteissa koulutusvalintoja on mahdollisuus tehdä. (Miettinen, 1995, 20). Nuorella ammatinvalintaprosessin alussa on erilaisia ihanteita ja malleja, joita hän saa lähinnä lähipiirien, kuten vanhempien, sukulaisten ja kaveripiirien vaikutuksesta.

7.4 Koulutuksen merkitys yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta

Teollistuneiden maiden keskeinen voimavara on ammattitaitoinen ja koulutettu työvoima. Ilman sitä ei ole mahdollisuutta olla osallisena globaalissa kehityksessä, joka nostaa kansakunnan elintasoja ja näin parantaa kansalaisten hyvinvointia. Ihmishistoriassa

koulutuksella ja kasvatuksella on ollut erittäin suuri merkitys lajin säilymiselle ja kulttuuriperinnölle. Tietoja ja taitoja on aluksi siirretty sattumanvaraisesti sukupolvilta toisille. Ei ole ollut mitään tavoitteellista opetusta eikä suunniteltua ja johdettua koulutusjärjestelmää, joka olisi taannut johdonmukaisen tietojen ja taitojen siirron sukupolvilta toisille. Aluksi tavoitteena on ollut vain ja ainoastaan suvun jatkaminen, sekä erilaisten taitojen, käytänteiden, arvot ja asenteiden säilyminen ja siirto jälkipolville. Tätä tietojen, taitojen, arvojen ja asenteiden siirtoa kutsutaan sosialisatioksi.

Tämänkaltainen satunnainen tietojen ja taitojen siirto ei ole mahdollista nyky-yhteiskunnassa, vaan tarvitaan hyvin suunniteltua ja tavoitteellista koulutusta kaikille osa-alueille, joita yhteiskunnan olemassaolo ja kehittyminen vaatii. Tämän lisäksi koulutuspolitiikan tulee olla sellaista, joka kehittää ja parantaa koulutuksen tasoa sekä huomioi tulevaisuuden haasteet ja opiskelijoiden yksilölliset erot sekä mahdolliset uhat siten, että yhteiskunta hyötyisi siitä kaikilla osa-alueilla.

Tietotekniikka ja sen kehitys osana koulutusta ja yhteiskunnan kehittymistä jo 1970 -luvulta lähtien, on ollut varsin merkittävä tekijä ihmisten hyvinvoinnille. Tietotekniikka, jota silloin kutsuttiin automaattiseksi tietojenkäsittelyksi (Atk) tuli osaksi niin perus-, kuin ammatillista koulutusta. Vuosien saatossa on tullut paljon erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, jotka ovat helpottaneet ihmisten arkea ja lisänneet työn tuottavuutta. Kehitys on tuonut myös mukana paljon tietoteknisiä sovelluksia, jotka ovat vain markkinavoimien aikaan saamia, eikä niillä ole ollut varsinaista merkitystä ihmisen joka päiväisessä elämässä.

Nämä erilaiset tietotekniset innovaatiot ja sovellukset ovat muuttaneet merkittävästi ihmisen käyttäytymistä. Sosiaalinen media on monelle ihmiselle erittäin tärkeä ja käytetty viestintäkanava sosiaalisissa suhteissa. Olemmeko jo liian someorientoituneita? Jotta ihminen pystyisi olemaan mukana tällaisessa tietoteknisessä kehityksessä, tarvitaan osaamista ja sitä saadaan koulutuksen kautta. Suomen koulutusjärjestelmä on muuttunut paljon vuosikymmenen aikana. Yhteiskunnan kehittyminen on pakottanut useisiin koulutuspoliittisiin muutoksiin, joiden tarkoituksena on ollut vastata yhteiskunnan muuttuviin tilanteisiin. Tämä on näkynyt koulutusjärjestelmän muuttumisena, oppivelvollisuusajan pitenemisenä ja erilaisina opintolinjojen ja oppiaineiden muutoksena.

Koulutuksen merkitys yksilölle on tärkeä. Peruskoulu ja oppivelvollisuus koskee kaikkia nuoria ja on koulutusjärjestelmämme peruspilari. Tällä taataan kaikille yhtäläinen peruskoulutus. Tämän jälkeen opiskelija tekee itse valinnat jatko-opiskelusta tai työhön hakeutumisesta. Jokainen meistä joutuu tekemään elämässään useita erilaisia valintoja, mutta koulutuksen osalta valinta on kauaskantoinen ja saattaa joillakin määrittää elämän suuntaviivoja pitkälle tulevaisuuteen. Peruskoulun jälkeinen koulutusvalinta on monelle erittäin haastava tehtävä. Pääsääntöisesti valinta on tehtävä kahden koulutusväylän välillä. Joko lähteä opiskelemaan lukioon tai sitten valita ammatilliset opinnot. Osa peruskoulun päättäneistä valitsee heti työelämän tai muun vaihtoehdon, kuten oppisopimusopiskelun. Tässä valinnan vaiheessa kaikilla opiskelijoilla ei kuitenkaan ole riittävästi tietoa tai käsitystä siitä, mitä hän haluaisi opiskella tai ”tehdä isona”, joten moni nuori joutuu tekemään koulutusvalintoja, vaikka he eivät ole siihen vielä valmiita. Ehkä tästä syystä opintojen keskeyttäneiden määrä on suuri ja yhteiskunnan näkökulmasta koulutuksen kustannuksia lisäävä.

Yksilön näkökulmasta katsottuna koulutuksen tarkoituksena on saada yhteiskunnassa sellainen asema, jossa työ on mielekästä, hyödyttää yhteiskuntaa ja hänen toimeentulo on taattu. Suomessa työvoiman liikkuvuus on vapaata ja näin ollen töitä voi hakea mistä vain ja miltä alalta tahansa, jos siihen tehtävään hakijan tiedot ja taidot riittävät.

8. Pohdintaa

Haastattelututkimuksessa selviää, että nuorten koulutusvalintoihin vaikuttavat useat eri tekijät. Nuori sosiaalistuu vanhempiensa ja lähipiirin kautta sekä hän saa koko ajan vaikutteita ympäröivästä maailmasta. Oma kiinnostus ammateista, haaveet tulevaisuudesta ja sosiaaliset suhteet muihin, ovat omalta osaltaan suuntaamassa nuorten koulutusvalintoja. Ei ole ollenkaan erikoista, että nuori valitsee jatko-opinnot alalta, jonka hänen hyvät kaverit ovat valinneet, miettimättä, että sopiiko kyseinen ala hänelle itselleen.

Millä keinoin saataisiin ammatinvalintaprosessi paremmin toimivaksi niin yksilön kuin yhteiskunnan näkökulmasta? Ideaalitila olisi se, että kaikille ammattiryhmille hakeutuisi juuri oikea määrä oikean tasoista osaajaa. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, joten koulutuspoliittisella ratkaisulla yhteiskunta voi ohjalla koulutusvalintoja esimerkiksi erilaisilla hakupaikkakiintiöillä ja muilla vastaavilla keinoilla siten, että opiskelijat hakeutuisivat tietyille koulutusaloille ja -tasolle.

Moni tässä tutkimuksessa haastatelluista opiskelijasta oli epävarma oman koulutusalan valinnan suhteen peruskoulun päätyminen vaiheessa. Aluksi he epäilivät, että oliko metallialan koulutus oikea vaihtoehto. Koulutukseen päästyään, he pitivät sitä kuitenkin oikeana valintana.

Ammatillisen koulutuksen reformi tuo merkittävästi haasteita koulutuksen toteuttamiselle. Reformi alkoi vuonna 2017 mittavilla säästöillä ammatillisen kuntarahoitusosuuteen ja uusi laki ammatillisesta koulutuksesta tuli voimaan 1.1.2018. Tällöin koulutus muuttui osaamisperusteiseksi koulutukseksi, jossa tunnustetaan ja tunnustetaan opiskelijan aiemmin hankkima osaaminen ja koulutus suunnitellaan siten, miten puuttuva osaaminen hankitaan, näytetään ja arvioidaan. Tämän lisäksi, mikäli on tarvetta, voidaan suunnitella tukitoimia tavoitteisiin pääsemiseksi.

Opinto-ohjausta pidettiin tärkeänä ja sillä oli koulutusvalintoja suunnittelemassa oleville nuorille merkittävästi hyötyä omassa päätöksenteossa. Ohjattuna tapahtuva tiedonhankinta internetin välityksellä erilaisista ammateista ja koulutusmahdollisuuksista pidettiin hyvänä asiana. Myös tutustumiskäynnit eri oppilaitoksissa auttoivat nuoria omassa koulutusvalintaprosessissa.

Koska opinto-ohjaus on tärkeä nuorille jatko-opintoja suunniteltaessa, niin opinto-ohjaajien tulisi olla erittäin hyvin tietoisia työelämän eri osa-alueista ja siitä, millaisia tietoja ja taitoja tarvitaan kyseisessä tehtävässä. Se, että soveltuuko henkilö tekemään jotakin tiettyä työtä, onkin sitten eri asia.

Joillakin opiskelijoilla niin peruskoulun päättövaiheessa kuin ammatillisten opintojen alussa ei ollut vielä selkiintynyt se, miten ammatti, johon hän opiskelee, liittyy kokonaisuudessa hänen omaan elämänpiiriin. Ajateltiin, että jokin ammatti on oltava, mutta sen yhteys muuhun, kuten asumiseen, perheen perustamiseen, ei osattu tai haluttu edes kuvitella. Yleisesti ottaen opiskeltiin ja tavoitteena oli saada tutkinto ja päästä töihin. Kaikilla opiskelijoilla ei kuitenkaan ole aivan realistiset käsitykset omista kyvyistään harjoittaa kyseistä ammattia, jota hän on lähtenyt opiskelemaan. Ehkä tästä syystä opintoja keskeytetään varsin paljon ja siirrytään kenties toiselle alalle opiskelemaan tai opinnot jäävät kokonaan kesken. Tällaisen opiskelijan vaara syrjäytyä on suuri.

Nuorten syrjäytyminen on huolestuttava asia. Yhteiskunnan toimesta syrjäytymisen estämiseksi on tehty paljon. On useita hankkeita, joiden tavoitteena on ollut saada vähennettyä nuorten syrjäytymistä. Tutkimuksissa, jossa on selvitetty nuorten syrjäytymistä, tulee usein esille koulutuksen ja työmarkkinajärjestelmien ulkopuolelle jääminen. Matala koulutus, pitkäaikainen työttömyys ja toimeentulo-ongelmat ovat merkittävimpiä syrjäytymisen riskitekijöitä. Tämän lisäksi elämänhallintaan liittyvät terveydelliset ongelmat ja sosiaalisten suhteiden vähyys lisäävät syrjäytymisen riskiä. Terveyden ja hyvinvointilaitoksen (THL) mukaan nuorilta kysyttäessä syrjäytymisen syytä, he mainitsevat tärkeimpänä ystävien puutteen. Syrjäytyneiden ja syrjäytymisriskissä olevien määrää on vaikea arvioida, mutta eräät tilastot arvioivat sen olevan 14000:n – 100000:n välillä ikävuosilta 15–29.

Kaikki syrjäytyneet ovat poissa työmarkkinoilta, eivätkä näin ollen osallistu yhteiskunnan hyvinvoinnin rakentamiseen. Jotta koulutuksesta ja työelämästä syrjäytyneen saataisiin mukaan työmarkkinoille, tarvitaan siihen yhteiskunnalta lisäresursseja, jonka avulla voitaisiin järjestää koulutusta ja kuntoutusta siten, että he pääsisivät takaisin koulutuksen ja työelämän piiriin.

Tämän tutkimuksen lisäksi olisi tarpeellista tutkia laajemmin peruskoulun päättäneiden koulutusvalintaprosesseja. Tutkimuksen pitäisi sisältää aineistoa, joka kattaisi useita eri

oppilaitoksia ja opintolinjoja. Siitä saadut tulokset olisivat mielenkiintoista analysoitavaa tietoa, jonka perusteella voitaisiin tehdä ehdotuksia toisen asteen ammatillisen koulutuksen järjestämiseksi ja kehittämiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Lähteet:

- Antikainen, A. 1986. Johdatus kasvatussociologiaan. WSOY. Keuruu.
- Antikainen, A. 1993. Kasvatus, koulutus ja yhteiskunta. WSOY. Porvoo.
- Eskola, J., Suonranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.
- Antikainen, A. 1998. Kasvatus, elämäkulkku ja yhteiskunta. WSOY. Porvoo.
- Heikkinen, A. (toim.) 1992. Ammattikasvatus ja sosialisaatio. Ammattikasvatussarja 6. Tampereen yliopiston Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos. Hämeenlinna.
- Heikkinen, E., Tuomi, J. (toim.) 2000. Suomalainen elämäkulkku. Tammi. Helsinki
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Otava Oy. Keuruu.
- Kettunen, P. & Simola, H. (toim.) 2012. Tiedon ja osaamisen Suomi. Kariston kirjapaino Oy. Hämeenlinna.
- Kivinen, O., Rinne, R. 1995. Koulutuksen periytyvyys. Nuorten koulutus ja tasa-arvo Suomessa. Tilastokeskus. SVT. Koulutus 1995:4. Hakapaino Oy. Helsinki.
- Kumpulainen, T. (toim.) 2014. Koulutuksen tilastollinen vuosikirja. Opetushallitus. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere.
- Kuusinen, J. 1998. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. WSOY. Porvoo.
- KvantiMOTV. www.fsd.uta.fi/ Menetelmätietovaranto. Luettu 20.4.2018.

Lehtinen, E., Kuusinen, J., Vauras, M. 2007. Kasvatuspsykologia. WSOY Oppimateriaalit. Helsinki.

Metalliliitto. 2014. Julkaisu 6. Internet.

<https://www.metalliliitto.fi/documents/10137/23167/Toimialakatsaus+2014/fad130bb-64b7-4ce8-85b5-4262bedc926f>. Luettu 17.10.2015.

Metsämuuronen, J. 1997. Omaehtoinen oppiminen ja motiivistrukturit. Tutkimus 3/1997. Opetushallitus. Helsinki.

Metsämuuronen, J. (toim.) 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Miettinen, P. 1995. Nuoret elämää suunnittelemassa: peruskoulun 9.-luokkalaisten ammatillisesta suuntautuneisuudesta ja siihen yhteydessä olevista tekijöistä. Helsingin kaupunki: Helsinki.

Nummenmaa, T., Takala, M. & von Wright, J. 1983. Yleinen psykologia. Helsinki.

Nummenmaa, A-R. 1996. Koulutus, sukupuoli ja elämäntyyli: nuoruudesta aikuisuuteen yhteiskunnallisessa murroksessa. Työpoliittinen tutkimus 149. Helsinki: Työministeriö.

Nurmi J-E. 2000. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä. Teoksessa Lyytinen, P., Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.). Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. WSOY. Porvoo.

Opetushallitus. 2015. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot. Luettu 1.12.2015.

Peltonen, M. & Ruohotie, P. 1992. Oppimismotivaatio. Otava. Keuruu.

Puhakka, H. 2003. Koulutus, työelämä ja sukupuoli. Teoksessa Vanhalakka-Ruoho, M. (toim.) 2003. Näkymätöntä näkyväksi. Elämäntyyli, työura ja sukupuoli. Ohjauksen ja ohjauksen ydinteemoja. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Ruohotie, P. 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Edita. Helsinki.

Sallila, P. (toim.) 2015. Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Aikuiskasvatuksen vuosikirja. Hansaprint Oy. Vantaa

- Siljander, P. (toim.) 1997. Kasvatus ja socialisaatio. Tammer-Paino. Tampere.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1994. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. West-Point. Rauma.
- Takala, T. (toim.) 1995. Kasvatussosiologia. WSOY. Juva.
- TE-palvelut. <https://paikat.te-palvelut.fi/tpt/#>. Luettu 14.4.2018.
- Tilastokeskus. Työlliset toimialoittain 1990-2006.
- Tilastokeskus. Avoimet työpaikat.2018. <https://tilastokeskus.fi/til/atp/index.html>. Luettu 12.4.2018.
- Tuominen, M. & Wihersaari, J. (toim.) 2005. Ammatti ja kasvatus. Hämeenlinna. Tampereen yliopisto.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2018. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen. Luettu 17.3.2018.
- Työministeriö. 1998. Teknisten ja luonnontieteellisten ammattien vetovoiman lisääminen koulujen ja yritysten yhteistyön kautta. Employment –julkaisut No 6.

Liitteet:

Liite 1. Opiskelijoiden haastattelurunko

Peruskoulusta metallialalle ammattioppilaitokseen

Peruskoulun päättävän opiskelijan koulutusvalintakriteereistä

Raimo Markus

Kevät 2016

Taustatiedot:

- ikä
- opintolinja, koneistaja / levyseppähitsaaja
- millä luokalla opiskelee (vuosi)
- aikaisempi työkokemus

○ **Päätös opiskeluun lähtemisestä**

✓ Milloin teit päätöksen jatko-opiskelusta?

✓ Mistä löytyi tietoa opiskelupaikasta?

✓ Miksi valitsit metallialan?

✓ Oliko muita vaihtoehtoja mielessä oppilaitoksen ja linjavalinnan suhteen?

- ✓ Millaisena olet kokenut koulutusvalintaprosessin?

- ✓ Mitä asioita pidät tärkeänä tulevassa oppilaitoksessa?

- **Alan valinnan perustana olevat tekijät**

- ✓ Onko sinulla ollut lapsuudessa tai nykyisin teknisiä harrastuksia tai mieltymyksiä koneisiin ja laitteisiin ja ovatko ne vaikuttaneet metallialalle hakeutumiseen?

- ✓ Ovatko vanhemmat, sukulaiset tai kaverit kertoneet kokemuksista metallialasta?

- ✓ Onko muiden ihmisten ajatukset/ehdotukset vaikuttanut päätökseesi hakeutua opiskelemaan metallialalle?

- ✓ Onko metalliala mielestäsi sukupuolisidonnainen (miesten/naisten ala)?

- ✓ Arvio numeroilla 1-10 kiinnostuksesi valitsemaasi alaa kohtaan.

- **Tutkinto ja tulevaisuus**

- ✓ Onko nykyinen koulutus vastannut odotuksia?

- ✓ Miten arvioisit työllistymisen mahdollisuuksia tämän ammatillisen koulutuksen jälkeen?

- ✓ Oletko seurannut, minkälainen työllisyystilanne metallialalla on ja kuinka paljon avoimia työpaikkoja on koneistajan ja hitsareiden ammateissa?

- ✓ Vapaa sana.